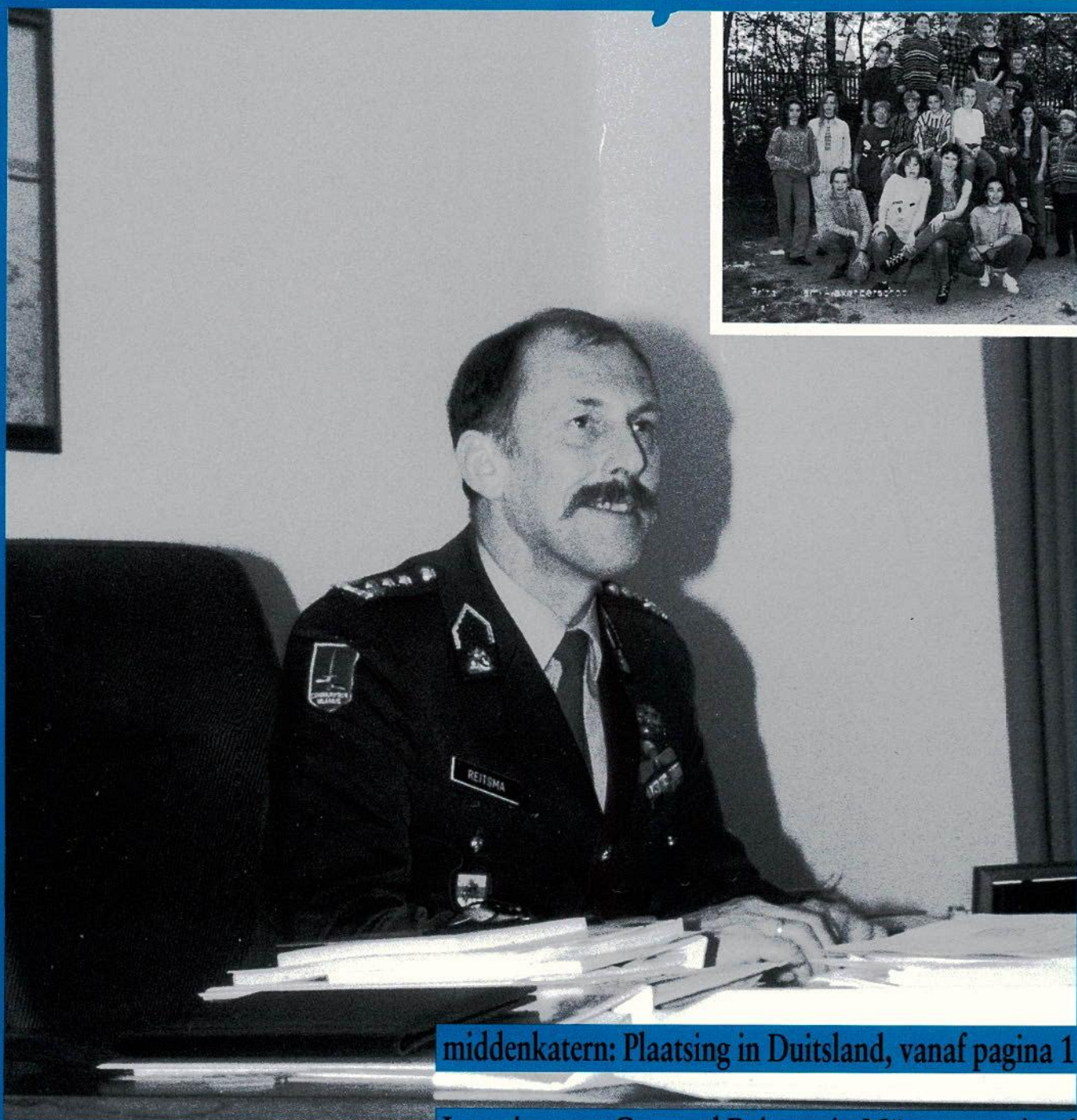

EGO

middenkatern: Plaatsing in Duitsland, vanaf pagina 11

Interview met Generaal Reitsma in Münster, pagina 3

Een luchtmachtfamilie geïnterviewd, pagina 18

nr. 4, april 1996, 35e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
Bart Hetebrij, Wim Heij (voorz.),
Joan Merens, Joost M. v. Langen,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
Gerard van Erkelens, Sabine
Funneman, Martin Groenewold,
Pieter de Jager, Tom Janssen,
Stef Kessels, Willy Lohmann,
René Nauta, Leonore van Opzeeland,
Cor Out, Theo Paymans,
Rien Robijns, Karel Roskam,
Paul Rutten, Hans Schonk,
Frank Spoelstra, Jan Stoof,
Wessel Visser, Leon Wecke,
Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens
Redactiesecretariaat:
Joop van Elteren
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 030-6920906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
persoonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie
van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Jungle-ziekte	2
Half jaar 1(GE/NL)Corps	3
Vermeer	5
Roskam, Vragen staat vrij	6
Jazztoppers van toen	7
Sport, Puzzel	10

Plaatsing in Duitsland

vanaf pagina 11:

Een Nederlandse school in Duitsland	12
O&O Seedorf	14
De grote stap "anders"	16
Wilhelmus in het vaandel	18
Wietwolken	20
Film	22
In 't vizier, Prikkels	24
Boeken	25
Weezenkas	27
Raadslieden, waar en wie	27
Poster Willy Lohmann	28

JUNGLE-ZIEKTE

In de VS en Engeland werden de klachten van de Golfveteranen (1990/91) aanvankelijk in het geheel niet serieus genomen. Volgens veteranenorganisaties in die landen was dat ingegeven uit vrees voor schadeclaims of ziekte- en invaliditeitsuitkeringen. Het moet niet uitgesloten worden geacht dat er een kern van waarheid schuilt in deze aantijging. Desondanks loopt er in de VS toch al sinds de zomer van 1994 een uitgebreid onderzoek in opdracht van het ministerie van defensie. En ook in Engeland neemt de druk toe een onderzoek te starten naar de oorzaken van het zogenoemde Golfsyndroom.

Met de Nederlandse tegenhanger van het Golfsyndroom, de jungle-ziekte, is het niet veel anders gegaan. Ook bij ons reageerde defensie aanvankelijk heel terughoudend. Uitsluitend ingegeven door vrees voor claims lijkt ons evenwel te kort door de bocht. Er zijn verschillende factoren te noemen die zeker ook van invloed zijn geweest zoals:

- het is al veel langer bekend dat op ongewone omstandigheden ongewoon wordt gereageerd en oorlog is zo'n ongewone omstandigheid ... "niet iedereen komt immers ongeschonden uit de strijd",
- onbekendheid met de ziekte, waardoor artsen in het geheel niet wisten hoe men daar op moest reageren,
- de vraag van betrokkenen naar een onafhankelijk onderzoek was iets waar een gesloten institutie als de krijgsmacht van nature nauwelijks mee uit de voeten kon,
- regelgeving en rechtspositie waren niet geheel ingesteld op de veranderde taakstelling van de krijgsmacht (bv. de aan woningfinanciering gekoppelde levensverzekeringen hielden geen of onvoldoende rekening met het aan uitzendingen gekoppelde verhoogde risico).

Waardoor het ook moge zijn gekomen, er kan, in ieder geval achteraf, geconstateerd worden dat defensie in deze niet altijd op de juiste wijze heeft gereageerd op de op zichzelf meer dan redelijke verlangens van de jungle-zieken (wij willen beter worden en dus willen we weten wat we mankeren!) en in ieder geval voeding heeft gegeven aan het gevoel hen niet serieus te nemen of nog erger de indruk te wekken iets te willen verbergen.

Voor betrokkenen, voor wie het toch al slopend was -zich beroerd te voelen zonder te weten wat hun mankeert en waar men aan toe is - betekende het een extra verzwarende dat de werkgever, die hen naar een crisisgebied had uitgezonden, zich lange tijd ook nog eens zo terughoudend opstelde. Dit heeft er absoluut toe bijgedragen dat er sprake was van een zeker wantrouwen in de richting van defensie en een verharding van standpunten of zoals één van de jungle-zieken ooit eens grimmig opmerkte: "Ze zijn nog niet van ons af".

Een organisatie, die zijn mensen uitzendt met een risicovolle opdracht naar een crisis- of oorlogsgebied, behoort zichzelf verantwoordelijk te achten voor gevolgen verbonden aan een dergelijke uitzending voor het personeel, hoe vervelend die ook mogen zijn. Het personeel van defensie dient, naast alle onzekerheden die bij een herstructurering toch al over hen heenkomen, zich bij een uitzending ook nog niet eens zorgen behoeven te maken over het zorgtraject van de werkgever na terugkeer!

Redactie

Met verslagenheid namen wij kennis van het overlijden op 8 maart 1996 van

JAN DUIJNHOUWER

oud-raadsman van de dienst Humanistisch Geestelijke Verzorging
bij de Krijgsmacht.

Wij wensen de familie sterkte met dit verlies.

Namens de dienst HGV-defensie:
Wim Heij, hoofdraadsman

EEN HALF JAAR 1(GE/NL)CORPS

Generaal Reitsma: Gij zult kloppen op een dichte deur

Toen ik Generaal Ruurd Reitsma zo'n zes jaar geleden voor het eerst ontmoette, was hij brigadegeneraal en commandant van de 11de pantser-infanteriebrigade te Schaarsbergen. In deze functie bezocht hij regelmatig de oefeningen van 11 Painbat GJ, waarbij hij ooit een onwetende raadsvrouw inwijdde in de geheimen van de oorlogsvoering te voet. Sindsdien is er ongelooflijk veel veranderd, voor elke militair en dus ook voor deze generaal: hij werkte mee aan de oprichting van de luchtmobiele brigade, was de eerste projectofficier Herstructurering van de KL en plaatsvervangend BLS. Nu zetelt Ruurd Reitsma in Münster in een fraai 19de eeuws gebouw als commandant van het Nederlands/Duitse Legerkorps. Niet meer vanaf een heuveltje in gevechtstenue samen kijken naar de oefening van een infanteriecompagnie, maar in gezelschap van zijn Nederlandse Press and Information Officer in precies een uur proberen er achter te komen of het een beetje lukt, daar in Münster. En ook of luitenant-generaal Reitsma, nu in DT met vele onderscheidingen, het naar zijn zin heeft.

Eén ding is niet veranderd: als je niet oppast praat de generaal het uur vol en heb je nog geen vraag gesteld. Was vroeger communicatie, niet zonder reden, het hoofdmotief, nu gaat het over internationalisering en de samenwerking in het bi-nationale legerkorps.

"Die woorden als internationalisering en flexibilisering passen bij de kenmerken van de nieuwe wereld zoals die na '90 is ontstaan. Ze worden wel vaak genoemd, maar er is eigenlijk weinig over nagedacht. Zo zijn we gewend om samen te werken vanuit onze nationale gemeenschappen, als aparte entiteiten, maar nu zitten we in één huis. We zitten hier niet op basis van een rol- of taakverdeling, maar op basis van gelijkwaardigheid. "Bilanz" is het woord waar het om draait, ook al is Duitsland ook op militair gebied veel groter dan Nederland. De deelstaat Noord-Rijn Westfalen is qua omvang eerder vergelijkbaar met Nederland, en dat is dan nog maar een deelstaat. Wat Nederland inbrengt in het legerkorps is alles wat wij aan operationele eenheden op landmachtgebied hebben."

FOTO HENNIE KEERIS, MINISTERIE VAN DEFENSIE

FOTO HENRIE KEERIS, MINISTERIE VAN DEFENSIE

■ Banden met civiele samenleving

“De stad Münster heeft zich veel moeite getroost om ons welkom te heten: zo waren er in juli Begrüssungswochen om de gemeenschap wegwijz te maken in de stad. Wij vormen maar één promille van de bevolking, maar dat is aan niets te merken. Wij worden bij alles wat er in de stad gebeurt uitgenodigd en krijgen naar verhouding veel aandacht.

Op uitnodiging van de Ober-bürgermeister heb ik op 19 november, Volkstrauertag, een rede gehouden. Samen denken? Ja, in deze situatie zeker: het ging om de rol van de mens in ieder conflict en ik heb dan ook gesproken over: Wat bindt slachtoffers? Op 4 mei ging bij ons gewoon de vlag halfstok, dat moet kunnen en dat kan ook.

Op de nieuwjaarsbijeenkomst van de stad werd de feestrede uitgesproken door de Nederlandse ambassadeur in Duitsland. Veel mensen weten dat wij hier zijn. Andersom in Nederland was dat allemaal misschien wel anders geweest. Hoewel, in Eibergen heeft men toch ook veel moeite gedaan.

Ik zelf wil ook graag uitdragen dat we er zijn. Ik heb hier vier maal zo veel verplichtingen als in Nederland, onder andere door de contacten met de civiele omgeving. Ik wil natuurlijk ook graag laten zien hoe en wat bi-nationaal is.”

■ Intern: cultuur of Kultur

Er is in artikelen en interviews nogal wat gepraat over cultuur-verschillen, welke dat zijn, hoe erg het is en of je ze kan oplossen. Eigenlijk hoeft dat in dit gesprek niet nog eens aan de orde te komen; Generaal Reitsma begint er echter zelf over door te zeggen dat hij er inmiddels een sport van gemaakt heeft om het woord “cultuur” niet meer te gebruiken. In Duitsland heeft het woord “Kultur” de betekenis van “beschaving”, terwijl wij het woord cultuur met een kleine letter vooral gebruiken om verschillen aan te duiden. Dat schept alleen maar misverstanden, vindt de generaal, en bovendien zijn wij nog al eens geneigd er een waardeoordeel aan te hangen: de cultuur van de ander is toch gauw wat minder.

“Natuurlijk zijn we anders. Het gaat er om waar iedereen goed in is en dat te gebruiken. Een enkele keer moet er iets duidelijk gezegd worden, zoals: gij zult kloppen op een dichte deur. Nederlanders zijn gewend zo maar bij iemand binnen te stormen en de tijd van een ander te claimen. Die ander is echter wel verantwoordelijk voor zijn taak en wil die op tijd klaar hebben.

Wat mijzelf nog wel eens verwarde was de Duitse gewoonte om de hand bij de pet te houden tijdens het volledige melden van wie, waarom en wat. Ik had mijn hand dan allang naar beneden. Het geeft natuurlijk toch allemaal wat spanning en onzekerheid, aan beide kanten. Ook de Duitsers letten heel goed op hoe Nederlanders gewoon zijn dingen te doen. Maar het groeit, doordat we steeds meer van elkaar zien en te weten komen.”

“Volledig geïntegreerde staven vinden we alleen in Münster en Eibergen, maar er is wel een verschil. In Eibergen zijn beide partijen volledig nieuw begonnen. Hier, in Münster, was al een deel van de Duitse staf, met eigen gebruiken, en zijn de Nederlanders er bij in gekomen. Bi-nationaal is toch echt wat anders dan internationaal, zoals bij de staven van de NAVO. Hier zijn alle nationale richtlijnen van kracht en moet je samen bepalen wat je samen anders gaat doen als je dat beiden nodig vindt.”

■ Ik = Wij

“Ik probeer mijzelf aan te leren over beide landen in de derde persoon te praten en over het legerkorps als wij: “in Nederland spreken ze ook Engels” en: “hier spreken wij Engels”. Als je met “wij” altijd je eigen land en landgenoten bedoelt wordt je zo gauw belerend.”

Het merendeel van zijn tijd, 60%, werkt Generaal Reitsma voor het bi-nationale legerkorps, maar daarnaast is hij ook Senior National Officer (SNO) en als zodanig lid van de legeraad in Nederland. Ook is hij commandant van de Nederlandse troepen in Duitsland. Veel overleggen en veel representatief optreden, lijkt mij. Indertijd werd gefluisterd dat Ruurd Reitsma ooit BLS zou worden, dit is wel even wat anders.

“Tijdens mijn periode bij het Projectbureau Herstructurering en ook als plaatsvervangend BLS heb ik veel met de BLS te maken gehad. Ik vind het geen benijdenswaardige functie. Dit is toch het mooiste uitvoerende commando dat ik mij kan voorstellen. Ik draag het liefste de hoge schoenen en ga nog steeds graag op oefening. Ik ben sterk gericht op verbetering van de bedrijfsvoering en ik vind dat dit begint te lukken.”

■ Verhuisd naar Münster

“Om een goed woon- leef- en werkklimaat te krijgen wil ik stimuleren dat zo veel mogelijk mensen hierheen verhuizen. Er zijn nu al meer dan 90 families. Ervaring leert dat mond tot mond reclame van mensen die zich prettig voelen het beste werkt. Wat opvalt is dat er veel mensen met buitenland-ervaring naar Münster verhuisd zijn. Blijkbaar bevalt de sfeer.

Nu er een Nederlandse school is, is er een plek waar de mensen bij elkaar komen. Het leukste wat ik hier gedaan heb was een boom planten samen met twee kleuters. We werden toegezongen door Duitse en Nederlandse kinderen. Zelf ben ik in juni verhuisd. Het huis is tevens residentie, want ik ben hier de hoogste buitenlandse militaire autoriteit en dat schept verplichtingen.”

"Er zijn ook praktische zaken, zoals Nederlandse brieven die binnenkomen over specifiek Nederlandse zaken. Zo'n brief moet wel de lijn in, maar voor het geval degene, die hem het eerst ziet, geen Nederlands leest komt er nu een korte samenvatting in het Engels bovenaan de brief, dan kan hij verder gewoon afgehandeld worden.

Verder waren de aanloopproblemen niet veel anders dan ze in Nederland zouden zijn geweest. Maar wel: de gebruikelijke vragen over de deskundigheden en bevoegdheden van de dertien vrouwen in onze staf: de Duitsers kennen geen vrouwelijke militairen."

■ Cannon Cloud

"Bij de grote NAVO-geleide oefening Cannon Cloud waren we met de hele staf in het veld. Zo konden we goed van elkaar leren hoe we de zaken aanpakken. Dat was heel nuttig voor de integratie. Datzelfde geldt ook voor de seminars in het Europa-instituut in Bocholt, waar Duitsers en Nederlanders van verschillende secties bij elkaar zaten. Men is zich meer bewust geworden van de appreciatie van elkaars eigenschappen. Nederlanders die van alles het waarom willen weten, Duitsers met hun scherpe onderscheid tussen de verschillende verantwoordelijkheden. Er is geen goed of slecht, je kunt de verschillen constateren en er verder gewoon mee werken."

■ Wordt er gelachen?

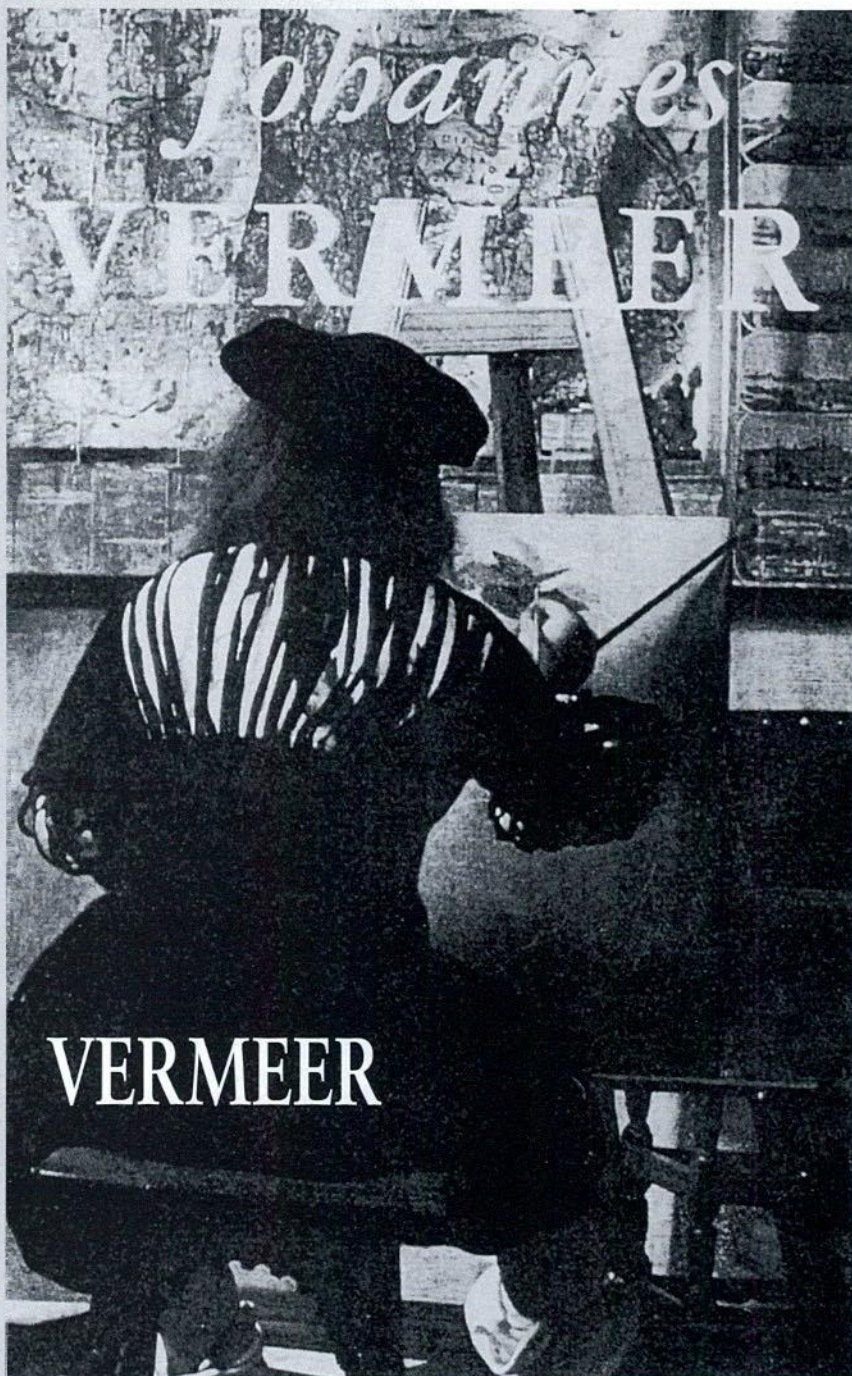
"Jawel, er wordt veel gelachen. Men lacht over zich zelf, over de eigen karakteristieken en het eigen en andermans Engels. Je weet niet altijd helemaal zeker of je verstaan wordt, het is voor beiden een vreemde taal. Tijdens de stafvergaderingen helpt men elkaar. Het is natuurlijk wel komisch als je samen zoekt naar een Engels woord en er later achter komt dat het Duitse en Nederlandse woord hetzelfde is. Het Engels wordt wel meer gesproken, maar de vraag is wel of het er beter op wordt."

De laatste vraag gaat over de verschillende samenlevingsvormen en de houding ten opzichte van homoseksuelen. Deze laatsten kunnen officieel geen deel uitmaken van het Duitse leger.

"Alternatieve samenlevingsvormen worden hier steeds gewoner; bovendien is het voor ons zo vanzelfsprekend dat er verder niet over gepraat hoeft te worden. Wat betreft homoseksuele collega's: de nationale regels verschillen sterk en dat verandert ik niet. Dat is een politieke kwestie. Er is wel een open discussie geweest met het centrum van de homobeweging hier in Münster. Ik maak natuurlijk mijn eigen positie wel duidelijk als dat zo uit komt."

Zo te zien heeft Generaal Ruurd Reitsma het wel naar zijn zin in Münster, wij wensen hem veel succes op hoge schoenen en in DT!

Joan Merens

Wie ook maar een klein beetje het nieuws volgt zal het niet zijn ontgaan dat vanaf 1 maart van dit jaar dagelijks duizenden mensen op weg zijn naar het Haagse museum "het Mauritshuis". Daar zijn tot en met 2 juni 22 schilderijen van de Delftse 17e eeuwse schilder Johannes Vermeer (1632-1675) en één "uit de omgeving van Vermeer" te zien. Deze presentatie is een unicum want het is voor het eerst deze eeuw dat er zoveel Vermeers tegelijkertijd zijn te bewonderen.

De schrijfster (en regisseur) Cocky van Bokhoven laat het uitkomen van haar Johannes Vermeer handig samenvallen met de opening van deze grote Vermeertentoonstelling.

In deze novelle krijgt de ex-gereformeerde Vermeer de opdracht van de jezuïeten een schilderij te maken overeenkomstig zijn eerdere doek "de Schilderkunst" (natuurlijk in Den Haag te zien), maar dan een allegorie op het geloof. Van Bokhoven maakt de lezer in het bijzonder deelgenoot van Vermeers worsteling met deze opdracht. Daarnaast geeft het boekje een aardig beeld van de dagelijkse besommeringen van de schilder, zijn relatie met zijn vrouw en schoonmoeder, zijn geldproblemen, zijn opvattingen over de schilderkunst en zijn specifieke techniek van het verdwijnend perspectief.

De novelle is zeker aan te bevelen aan diegenen die in de voorverkoop een kaartje hebben weten te bemachtigen. Zij die niet gaan kunnen met Johannes Vermeer zich thuis even tussen enkele van zijn schilderijen wanen.

Cocky van Bokhoven: Johannes Vermeer. De Geus, Breda. 1996. 95 blz. f 19,90.(WH)

GOD VOOR JE KARRETJE

Ze waren weer op de Nederlandse televisie te zien, die elektronische dominees uit de VS. Met hun griezelpraat en hun simplificaties: abortus is moord; ziekenfondsen zijn uit de boze; liberalisme is goddeloos; de islam en het rooms-katholicisme zijn van de duivel; nationale steuntrekkerij is links en fout; verdoven de middelen moeten verboden worden (ze preken nooit tegen tabak en alcohol). Hun banvloeken slingeren de gladdemannen vanuit de elektronische kerken de goedgelovige Amerikanen toe.

De vrome huilebalken met de dollartekens in hun ogen herhalen hun boodschap die om te lachen is, als die niet zo gevaarlijk was: de Amerikanen moeten de bijbel aanvaarden als Gods woord, zeggen de televisiezendingen. Die bijbel is van belang voor het persoonlijk leven van de Amerikanen, maar ook als de "grondwet" voor Amerika. Als de VS zich onder hun elektronische God stellen, dan is het Amerikaanse volk het machtigste ter wereld, uitverkoren als de Amerikanen zijn door hun God, zo beloven de puriteinse profiteurs. Maar dan is de VS een fundamentalistisch land geworden, waar alleen het extreem-rechtse christendom 't voor het zeggen heeft en alle andersdenkenden verdoemd zijn.

En in Europa blijft de rechtse stroming binnen de rooms-katholieke kerk ook ijveren voor de traditionele waarden van het christelijke geloof. Die richting wordt Europa uitgestuurd door de Poolse Paus, die in het Westen het liefst alle nieuwlichterij wil verbieden, zoals vrouwelijke priesters, geboorteregeling en abortus.

Er wordt op basis van de religie door individuele gelovigen veel goeds gedaan - dat valt niet te ontkennen. En het is misschien wat goedkoop om steeds op te merken, dat uit naam van de religie ook veel kwaads is gedaan en nog steeds wordt gedaan. Ik heb geen zin om dat tegen elkaar af te wegen: wat weegt zwaarder - het goede dat de gelovigen doen of het kwade dat de gelovigen doen?

Maar het valt niet te ontkennen, dat godsdiensten als instituten macht hebben en daar vaak gebruik van maken om die macht in stand te houden en uit te breiden. Misbruik van macht ligt dan op de loer. En uit de geschiedenis blijkt keer op keer dat uit naam van het geloof afschuwelijke toestanden kunnen ontstaan.

Zoals dat schoolmeisje in Pakistan overkwam, dat ervan beschuldigd werd in

haar opstel smaad gepleegd te hebben tegen de profeet Mohammed. Haar christelijke ouders hebben haar toen maar laten bekeren tot de islam want anders liep hun dochtertje de kans om ter dood veroordeeld te worden. Wat moet je met zo'n geloof? Moet ik daar verdraagzaam tegenover zijn? Geldt daarvoor dat de vrijheid van godsdienst onbeperkt moet zijn?

Maar ook het christendom heeft boter op het hoofd. Dat weten we uit de geschiedenis: de Kruistochten, de slavenhandel, de wereldoorlogen. Maar ook in de huidige tijd kleeft bloed aan de handen van het christendom: de Portugese koloniale oorlogen werden door de bisschoppen gezegend. De apartheid in Zuid-Afrika werd met de bijbel in de hand door protestantse blanken verdedigd. In Noord-Ierland wordt door twee takken van het christelijk geloof al jaren gemoord uit naam van datzelfde christelijke geloof.

In het vroegere Joegoslavië worden de oorlogen verklaard uit etnische verschillen. Maar geen mens kan het verschil zien tussen een Kroaat, een Servier of een Bosniër. Ook daar gaat het meer om dominante religies: de roomskatholieke Kroaten tegen de orthodoxe Serviërs tegen de Moslimse Bosniakken. De Serviërs verdedigen Europa tegen overname door de islam. In het vroegere Joegoslavië was de taal gemeenschappelijk, maar nu worden de verschillen benadrukt om de nationale identiteit kracht bij te zetten en de verschillen in de godsdiensten te onderstrepen.

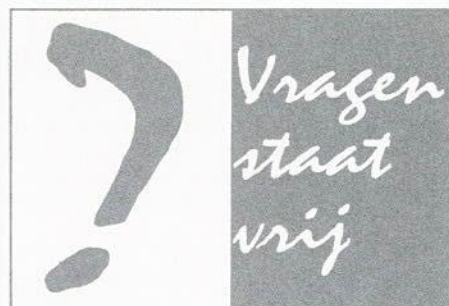
Een waarnemer van de oorlogen in het vroegere Joegoslavië drukte het zo uit: "het gaat om een strijd tussen de culturen die de gelovigen van de drie godsdiensten de laatste eeuwen rond hun godsdienst hebben ontwikkeld. Het gaat om gevechten tussen culturen en vooral tussen dagelijkse gewoontes die belevingen waren van religies".

En wat wordt er niet gemoord in Israël uit naam van de religie: fundamentalistische islamieten plegen terreurdaden tegen burgers en de Israëlsche premier Rabin wordt vermoord op "Gods bevel" door een fanatieke ultraorthodoxe jood. En als de Israëlis geen bedreiging meer zien in de Palestijnen, vliegen de joden van verschillende stromingen elkaar dan met de wapens naar de keel?

Er zijn nog altijd mensen, die zeggen over allerlei godsdiensten en sekten: "baat het niet, dan schaadt het niet!" Volgens mij zijn religies altijd schadelijk als ze leiden tot oorlog. Dat zie je bij dat mengsel van christendom en nationalisme, van staat en kerk, van staat en moskee, van legers en bidden, van belofes van het paradijs aan soldaten. De oorlogen die al eeuwen gevoerd worden door vriend en vijand, onder het motto aan beide zijden van het front: God met Ons!

Zonder de dienstplicht van Goden en Profeten zou de vrede een betere kans maken.

Karel Roskam

"Ik weet het niet".
"Dit kan ik niet".
"Ik durf het niet".
"Hier zie ik tegen op".
"Ik ben hier bang voor".
Hoe vaak zeg je zoiets?
Denk je, voel je dit wel, vaak?

Wat vind je bij jou passen?
Voor de hand liggen bij jou en andere mensen?
Alles weten, alles kunnen, nergens bang voor zijn e.d.
Of:
bekennen dat dit niet zo is?

Hoe zou het komen dat we met z'n allen voor onszelf? voor elkaar? de grote bink spelen.

Steven

Nederland 1 Humanistisch Verbond
Donderdag 4 april 1996 22.00-22.25 uur

YOY

Laatste van tien splinternieuwe Yoys, in de tweede serie van het zesde seizoen: Afscheid met gevolgen.

Limor (16) en Maarten (18) maken, los van elkaar, in hun vrije tijd theateervoorstellingen. Met hun respectievelijke 'groepen' maakte ze allebei een voorstelling voor jongeren en groepsgedrag. Het blijkt dat de voorbereidingen van zo'n jeugdtheateervoorstelling leiden tot volwassen bespiegelingen over de grote zaken des levens. We zien in deze Yoy dan ook, behalve de voorbereidingen en repetities, Limor en Maarten praten over zaken als, jeez! een houding geven, de waarde van echte vriendschap, de schoolcodes ('ik trek graag kleren aan die géén mode zijn, maar nu zie je dat juist weer de trend wordt'), de sterke verhalen, de kicks van het je geoorloofd laten gaan in het theater en het exploreren van je agressieve kanten.

JAZZTOPPERS VAN TOEN

Het is zonder twijfel het intrappen van een gigantisch grote open deur, wanneer ik stel dat muziek in het leven van zeer veel mensen een belangrijke rol speelt. Dat kan weliswaar variëren van even luisteren tot er dag en nacht mee bezig zijn, maar hoe het ook zij, muziek valt uit ons bestaan niet meer weg te denken. Radio en televisie spelen hier uiteraard op in en serveren de argeloze luisteraars en kijkers een groot scala aan klanken. Hierbij valt echter wel op dat de pop- en klassieke muziek hele zenders tot hun beschikking hebben, maar dat de jazz nogal stiefmoederlijk bedeed wordt.

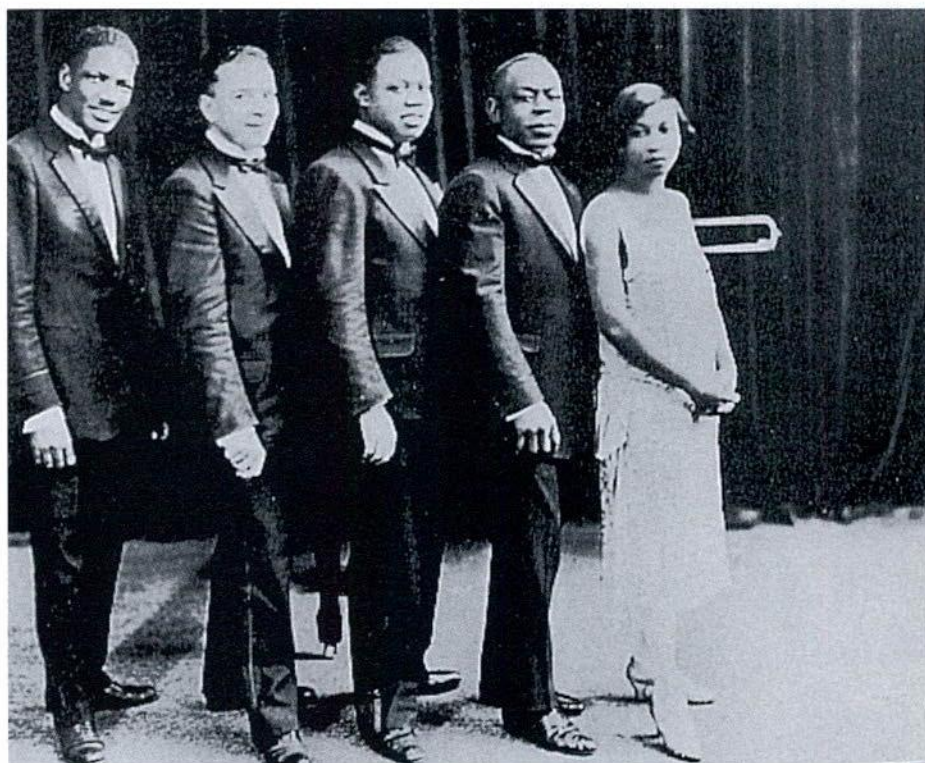
Gedurende enige tijd was er hoop toen Eurojazz een puur jazzprogramma uitzond, maar ja, jazz is commercieel nog altijd niet aantrekkelijk en zojuist genoemde zender moest kort geleden haar programmering dan ook drastisch aanpassen en presenteert nu voornamelijk de betere popmuziek met zo nu en dan een jazzoprisping.

Nee, de echte jazzliefhebber komt nog steeds voornamelijk via concerten, platen en CD's aan zijn trekken. Op zich is dat toch wel merkwaardig, want het valt niet te ontkennen dat de belangstelling voor jazz de laatste jaren enorm is toegenomen. Vooral veel jonge mensen voelen zich tot deze muziek aangetrokken ook al omdat de pop het momenteel zonder grote nieuwe sterren moet stellen. Om deze aankomende jazzdebuten wat wegwijs te maken in de uitermate gecompliceerde wereld van de jazz, wil ik in dit artikel een aantal CD's de revue laten passeren die in mijn optiek in geen enkele collectie mogen ontbreken en tevens redelijk representatief zijn voor de verschillende stijlvormen die de jazz kent.

Ik heb me in dit kader beperkt tot opnamen uit de eerste veertig jaar van de jazz. Uiteraard betreft dit een subjectieve keuze, maar om wat meer volledig te kunnen zijn, heb ik aan het einde van dit artikel nog een serie CD's vermeld die eveneens tot de klassiekers in de jazz mogen worden gerekend.

Louis Armstrong: Hot Fives And Sevens Vol. 1,2 en 3 (JSP 312+313+314) 1925-1929.

Deze opnamen geven een voortreffelijk beeld van de beginjaren van de jazz. We

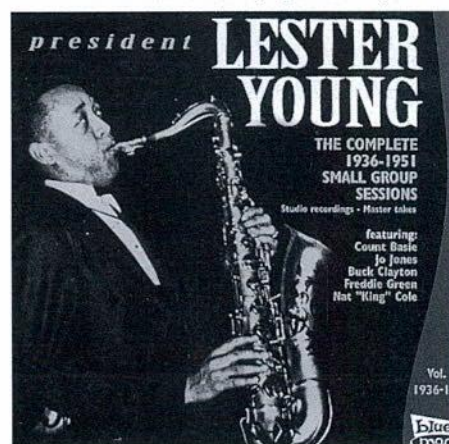
horen hier de legendarische trompettist Louis Armstrong in volle glorie. Er wordt in de New Orleans-stijl gespeeld, een muziekvorm die was voortgekomen uit de marsmuziek. Naast Armstrong horen we o.a. klarinetist Johnny Dodds en trombonist Kid Ory in fameuze stukken als "Potato Head Blues" en "West End Blues". Het label JSP heeft veel aandacht aan deze serie besteed, waardoor de geluidskwaliteit prima is.

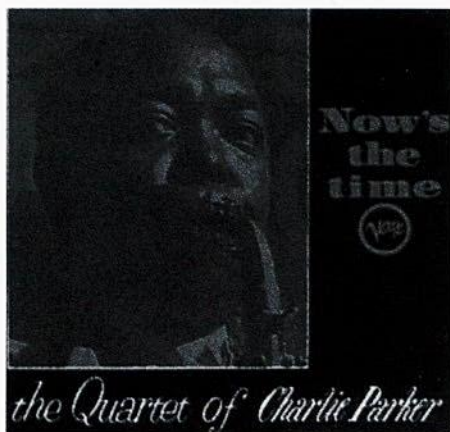
Lester Young: President, The Complete Small Group Sessions Vol. 1 1936-1942 (Blue Moon BMCD 1001).

Deze CD is één van mijn persoonlijke fa-

vorieten. Lester Young, bijgenaamd "Prez", was een unieke tenorist met een prachtig licht geluid en een zeer elegante nooit geëvenaarde manier van spelen. Hij maakte vooral naam als stersolist van de Count Basie Band, maar kwam in kleine groepen het best uit de verf. Op dit schijfje is hij in diverse settings te horen met vele grote namen uit de swingperiode zoals trompettist Buck Clayton, trombonist Dickie Wells en drummer Jo Jones. In "Lady Be Good" speelt Lester Young de misschien wel mooiste improvisatie uit de jazzgeschiedenis.

Charlie Parker: Now's The Time (Verve 825 671-2) 1952-1953. Altsaxofonist Charlie Parker, die leefde van 1920 tot 1955, is het grootste genie dat de jazz ooit heeft voortgebracht. Samen met Dizzy Gillespie creëerde hij in het begin van de jaren '40 een absoluut revolutionaire jazzvorm op basis van uitgebreide akkoorden en complexe ritmische patronen. Ik heb het dan uiteraard over de Bebop waarvan de invloed ook in de hedendaagse jazz nog duidelijk voelbaar is. Ik heb voor bovenstaande CD gekozen, omdat de geluidskwaliteit hier, in tegenstelling tot eerdere opnamen, ronduit voortreffelijk is. Bovendien steekt "Bird", zoals zijn bijnaam luidde, in grootse vorm, waardoor de luisteraar een goede impressie krijgt van de im-

mense capaciteiten van deze muzikant. Helaas stierf Charlie Parker als gevolg van zijn drugverslaving op veel te jonge leeftijd.

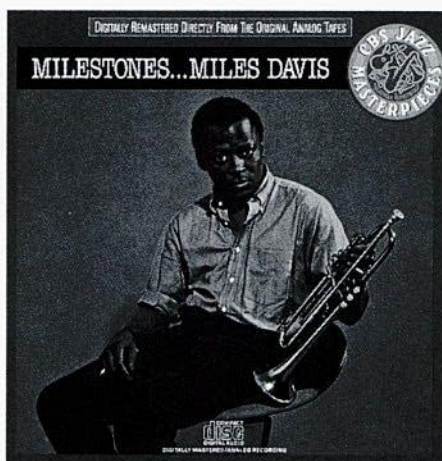
Clifford Brown/Max Roach: Daahoud (Mobile Fidelity MFCD 826) 1954.

Trompettist Clifford Brown was in vele opzichten Charlie Parkers antipode. Voor hem geen seksuele uitpattingen, drank en drugs, maar een rustig gezinsleven. Toch had hij twee dingen met de altist gemeen. Ten eerste was ook Brown een begenadigd musicus en ten tweede zou hij eveneens veel te vroeg komen te overlijden. Hij was pas 26 toen hij bij een auto-ongeluk om het leven kwam. We schrijven dan het jaar 1956. Het kwintet van Clifford Brown en Max Roach behoorde tot de beste groepen uit de moderne jazz. Daaraan droegen ook tenorist Harold Land en pianist Richie Powell niet onaanzienlijk bij. Op deze CD staan een paar inventieve composities van "Brownie" zelf. Uiteraard het titelstuk "Daahoud", maar ook het prachtige maar o zo moeilijke "Joyspring". Clifford Brown was een trompettist met een fraaie warme toon

en een vlekkeloze techniek. Persoonlijk schat ik hem zelfs hoger in dan Dizzy Gillespie of Miles Davis.

Thelonious Monk: Brilliant Corners (OJCCD 026-2) 1956.

De eigenzinnige pianist Thelonious Monk stond mede aan de basis van de Bebop, maar heeft door allerlei oorzaken tamelijk lang op erkenning moeten wachten. Aanvankelijk vond men Monks pianotechniek nogal rudimentair en zijn muziek als gevolg daarvan ontoegankelijk. Maar Monk borduurde op zijn manier voort op de vroegere stridepianisten en schreef en passant een groot aantal schitterende stukken. Op deze productie bevindt Monk zich in het uitnemende gezelschap van o.a. trompettist Clark Terry, tenorist Sonny Rollins en bassist Oscar Pettiford. Er wordt fantastisch gemusiceerd in composities als "Pannonica" en "Bemsha Swing", terwijl Monk in "I Surrender Dear" als solopianist bewijst dat het begrip techniek voor velerlei uitleg vatbaar is. Alle stukken op **Brilliant Corners** zijn door Thelonious Monk zelf geschreven en mede daardoor krijgt de luisteraar een perfecte indruk van Monk's creativiteit.

Miles Davis: Milestones (CBS 460827-2) 1958.

Vooral voor veel jongeren is Miles Davis zonder enige twijfel de meest bekende jazzmusicus. Helaas is het echter zo, dat ze hem eigenlijk alleen maar als rock- en niet als jazzmuzikant kennen.

Al in 1970 had de pure jazz voor Miles Davis afgedaan en ging hij op zoek naar nieuwe uitdagingen. Dat had hij aan het eind van de jaren '50 ook al gedaan, maar toen bleef hij met zijn modale experimenten nog binnen het kader van de

jazz. Daarom heb ik voor bovenvermelde CD gekozen, omdat Miles hier tot volle rijpheid is gekomen zonder te vervallen in extremiteiten. De titel zegt het al, deze opname is zonder meer een mijlpaal in de jazzgeschiedenis. Miles beschikte voor deze date over een absolute topbezetting met tenorist John Coltrane, altist Julian "Cannonball" Adderley, pianist Red Garland, bassist Paul Chambers en drummer "Philly" Joe Jones. Volgens sommige "kenners" was Miles Davis een trompettist met een weliswaar uitzonderlijk mooie sound edoch matige instrumentbeheersing. Ik kan de lezer maar één raad geven. Luister naar deze CD en u zult zich afvragen hoe iemand met zo "weinig" techniek toch zulke schitterende muziek kon maken. Het antwoord is misschien voor de hand liggend. In de jazz gaat het om muzikale fantasie en gevoel. Daaraan is techniek altijd ondergeschikt. Overigens hadden zowel Monk als Davis ruim voldoende technische bagage om hun unieke ideeën op zeldzaam fraaie wijze muzikaal vorm te geven.

John Coltrane: Blue Train (CDP 746095-2) 1957.

Hoewel vele jazzliefhebbers **Giant Steps** en **A Love Supreme** belangrijker albums zullen vinden, heb ik voor dit overzicht toch **Blue Train** geselecteerd, omdat John Coltrane hier, met trompettist Lee Morgan en trombonist Curtis Fuller in de frontlinie, de ultieme Bebop presenteert. Bovendien is op deze CD de muziek toegankelijker en de opnamekwaliteit beter dan bij de andere twee. John Coltrane is eigenlijk de laatste echte vernieuwer in de jazz geweest. Hij had bij Miles Davis kennis gemaakt met de modaliteit (gebaseerd op kerktoonladders) en ging op die weg voort. Hij improviseerde dus op allerlei toonreeksen en liet

de akkoordenschema's voor wat ze waren. Dit leverde aanvankelijk zeer boeiende muziek op, maar al gauw werd de aanpak rigouzeuzer en werd de luisteraar onthaald op ellenlange extreem enerverende solo's die voor de simpele jazzfan nauwelijks meer te volgen waren. Daar tegenover bracht Trane ook duidelijk religieus getinte albums uit, waarin bijv. het element swing ver te zoeken was. Ik heb grote bewondering voor John Coltrane en beschouw hem na Charlie Parker als de belanghebbendste muzikant in de jazz, maar ik kon hem aan het eind van zijn carrière toch niet meer zo waarderen. Op Blue Train echter is Coltrane met zijn messcherpe sound nog vast in de Bop verankerd en laat hij in stukken als "Moment's Notice" en "Locomotion" horen waarom hij tot de allergrootsten wordt gerekend.

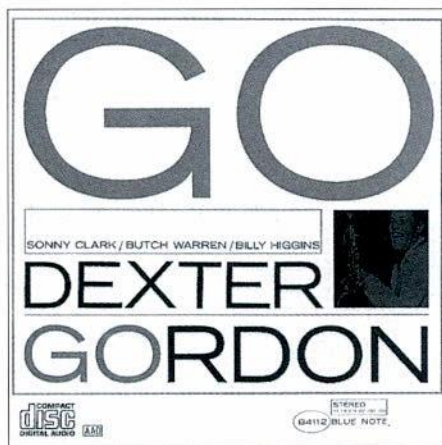
Stan Getz / J.J. Johnson: At The Opera House (Verve 831 272-2) 1957.

Als er één muzikant rijk geworden is met het spelen van jazz dan is het wel tenorsaxofonist Stan Getz. Hij had over gebrek aan werk nooit te klagen en viel ten overvloede in de jaren '60 ook nog eens met zijn neus in de bossa nova-boter! Stan Getz had zijn faam vooral te danken aan zijn wondermooie tenorgeluid en grote virtuositeit waarmee hij de traditie van Lester Young voortzette. Getz heeft enorm veel platen gemaakt en slechte zijn daar niet bij. Toch zijn de echte parels zeldzaam en daarvan is "Opera House" er één. Deze schijf is daarom ook zo waardevol, omdat Stan Getz hier wordt bijgestaan door trombonist J.J. Johnson. De trombone is een weerbarstig instrument, maar in de magische handen van Johnson lijkt het allemaal kinderspel. Begeleid door het kwartet van pianist Oscar Peterson blazen beide heren de sterren van de hemel in bijv. "Billie's Bounce" en "My Funny Valentine". De door Stan Getz werkelijk onnavolgbaar mooi vertolkte ballad "It Never Entered My Mind" behoort al bijna veertig jaar tot de juweeltjes in de jazz.

Oscar Peterson: Night Train (Verve 821 724-2) 1962.

De Canadese pianist Oscar Peterson behoort al heel lang tot de populairste jazzmuzikanten. Met zijn razendsnelle loopjes, aanstekelijke swing en prachtig toucher weet Peterson telkens weer te imponeren. Hij speelt jazz op een manier die veel mensen aanspreekt. Helaas is de oude meester door een recente hersen-

bloeding niet helemaal meer de oude, maar het spelen opgeven is er nog niet bij. Op Night Train horen we de klavierreus nog in topvorm met zijn eminente begeleiders Ray Brown op bas en Ed Thigpen op drums. Deze toffe CD met relaxte stukken als "Georgia On My Mind" en "Moten Swing" is een echte aanrader voor mensen die voor het eerst kennis willen maken met jazzmuziek.

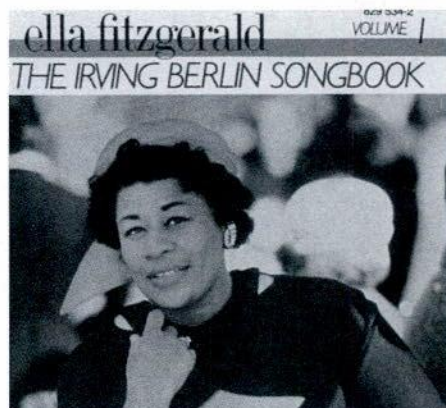

Dexter Gordon: Go (CDP 74694-2) 1962.

De eerlijkheid gebiedt het me te zeggen, Dexter Gordon is mijn persoonlijke favoriet. Ik heb de bijna twee meter lange tenorist diverse malen in levende lijve mogen aanschouwen en hij heeft op mij een in alle opzichten onuitwisbare indruk gemaakt. Ik bezit bijna al zijn platen en het viel dus niet mee om daaruit de beste te selecteren. Uiteindelijk is het Go geworden, een opname waarbij alles klopt. Begeleid door o.a. de ook al jong gestorven pianist Sonny Clark speelt Dexter op deze CD met de autoriteit en de sound die bij zijn gestalte passen. Luister maar eens naar het soepel swingende "Cheese Cake" en het sonore "Where Are You". Dexter Gordon was de eerste tenorsaxofonist die in staat was de heidens moeilijke Beboppatronen op zijn instrument te spelen en is alleen daardoor al een belangrijke figuur in het jazzhistorisch perspectief.

Ik hoop dat dit overzicht de geachte lezer behulpzaam kan zijn bij het betreden van de wereld van de jazz. Een volgend keer zal ik graag eens aandacht besteden aan de jazztoppers van nu!

Theo Carree

Ook zeer de moeite waard zijn:

Ben Webster: Soulville (Verve 833 551-2)

Bud Powell: The Amazing Bud Powell Vol.1 (Blue Note 781503)

Gerry Mulligan/Chet Baker: Best Of (Pacific Jazz CDP 795481-2)

Julian "Cannonball" Adderley: Somethin' Else (Blue Note CDP 7463382)

Count Basie: The Atomic Mr. Basie (Roulette CDP 7932732)

Duke Ellington: At Newport 1956 (Columbia 40587)

Dave Brubeck: Time Out (CBS 62068)

Wes Montgomery: Incredible Jazz Guitar (OJCCD 036-2)

Art Blakey: Moanin' (Blue Note CDP 746516-2)

Sonny Rollins: Saxophone Colossus (OJCCD 291-2)

Bill Evans: Waltz For Debby (OJCCD 210-2)

Benny Goodman: Carnegie Hall Concert (Columbia C2K-40244)

Charles Mingus: The Black Saint And The Sinner Lady (MCA MCAD 5649)

Hank Mobley: Soul Station (Blue Note CDP 746528-2)

Billie Holiday: The Quintessential Billie Holiday Vol.5 1937-38 (CBS 465190)

Ella Fitzgerald: The Irving Berlin Songbook Vol.1 (829534-2)

Sarah Vaughan: With Clifford Brown (EmArcy 814641)

SEKSUELE INTIMIDATIE IN DE SPORT

Staatssecretaris Erica Terpstra heeft geld ter beschikking gesteld om seksuele intimidatie in de sport tegen te gaan. Ze vergat te melden waar dat geld aan besteed moet worden. Het castreren van coaches? Nee, waarschijnlijk wordt dat geld gestopt in een onderzoek naar de vraag hoe seksuele intimidatie in de sport valt te voorkomen. Maar minstens even belangrijk is de vraag hoe zulke misstanden ontstaan en waarom bijvoorbeeld drie volwassen judoka's jarenlang hun mond hielden.

Terpstra zei dat ze zelf nooit lastig was gevallen door een trainer! En dat terwijl ze duidelijk een risicosport beoefende. In het zwemmen (en turnen) is de aanvangsleeftijd laag en meisjes zijn er in de meerderheid. Maar die sporten staan in dat opzicht al lang niet meer alleen. Wie iets wil bereiken, moet nu in bijna alle takken van sport jong beginnen. Dat geldt voor tennis, voor atletiek, voor bijna alle (individuele) sporten die op hoog niveau en mondiaal worden beoefend. In teamsporten zal seksueel misbruik minder voorkomen en hoewel schandalige verhalen in het hockey of korfbal(!) heel wel denkbaar zijn: ze zullen zelden voortkomen uit de machtspositie van de trainer/coach. Bovendien is er in de teamsporten een veel sterkere sociale controle.

Zonder overdrijving kan gesteld worden dat trainers in individuele sporten een tic (tik) hebben. Dat hoeft niet perse een seksuele tik te zijn. Het is veelal een soort bovenmatige geldingsdrang: op z'n best het willen bewijzen van deskundigheid en op z'n slechtst het willen afreageren van frustraties. Als dat seksuele frustraties en aberraties zijn, laten zich de gevolgen raden.

Sport is een zeer lijfelijke zaak. Bij judo is de aanraking zelfs onvermijdelijk. Dat was de vaststelling waarmee coach Peter Ooms de aantijgingen van de judoka's Staps, Van der Lee en de Kok poogde ontkrachten. Dat hij in het voorbijgaan wel eens 'vrouwelijke delen' raakte, was niet te voorkomen. Maar de judoka's zeiden dat het ook gebeurde buiten de judozaal. Of dat hij, eenmaal met één van hen alleen gelaten, tegen het judopak ging 'aanrijden' en klaarkwam.

Dat is dus een ander verhaal dan 'noodzakelijke' aanrakingen. De man is ziek of dacht dat zijn 'macht' zich ook uitstreckte tot het lichaam van zijn pupillen. Want het is een frappante overeenkomst in de gevallen die tot nu toe bekend zijn geworden (in het zwemmen, turnen, het schaatsen en het judo) dat eerst de geest 'bedwongen' wordt en vervolgens het li-

chaam ook tot trainerseigendom wordt gemaakt.

Een tweede overeenkomst is dat de 'misbruikte' pupillen in alle gevallen van hun omgeving en vaak zelfs van de ouders geïsoleerd werden. Anita Staps, de eerste die gewaagde van seksuele intimidatie in het judo, was al tien jaar gestopt met topsport. Ze had Monique van der Lee en Irene de Kok als kind meegemaakt en niets gemerkt. De drie vrouwen kwamen pas onlangs tot de ontdekking dat ze alle drie intimiteiten hadden geduld en verzwegen die ze niet wensten. Dat isolement is voor een deel de verklaring voor het lange zwijgen. Het gaat bijna altijd om kinderen die op zeer jonge leeftijd al een enorme ambitie aan de dag leggen en (natuurlijk) over aanleg beschikken. Ideale kneed- en leerbare pupilletjes dus. Ze zijn bereid elk bevel

groter: het bewijst het gelijk van de trainer. De (jonge) pupil is niet opgevoed tot zelfstandigheid en schrijft dus succes niet in eerste instantie toe aan het eigen talent of de eigen werklust. Het is een fase waarin het kind de facto al wat ouder is geworden, maar een 'normale' seksuele ontwikkeling heeft gemist. Het is voor de buitenstaander misschien moeilijk in te voelen maar gedurende een periode ervaren zulke sportsters de toenadering van hun trainer bijna als normaal. Tenzij van verkrachting sprake is. Of ze nemen de toenadering op de koop toe, omdat ze denken zonder hun trainer alles te verliezen wat ze op dat moment bezitten. Die verlatingsangst kan op zekere leeftijd zeer sterk zijn, het gold ook voor de drie judoka's.

Maar dan breekt uiteindelijk toch een nieuwe episode aan. De kinderen van weleer worden (laat) volwassen of slaan een andere richting in. De vroegere omgeving wordt teruggezocht, nieuwe contacten worden opgedaan en het besef breekt des te harder door hoe 'vervormd' de eigen jeugd is geweest. En hoe misvormd de trainer/coach was.

Maar daarmee is het proces nog niet afgerond of openbaar. Inmiddels zijn de sportsters misschien wel ruim boven de twintig en komt de schaamte. Hoe hebben ze zich zo lang kunnen onderwerpen?! Hoe moeten ze uitleggen dat ze hun coach zijn gang lieten gaan, terwijl ze ervan walgden? Hoeveel hoon krijgen ze over zichzelf heen, als ze hun coach na al die jaren aan de schandpaal nage-len?

Afzonderlijk hadden de drie judoka's waarschijnlijk nooit hun walging uitgesproken. Maar ze zijn geen bange eenlingen meer.

Hans van Wissen

Regelgeving tegen intimidatie

Volkskrant

DEN HAAG, 11 MAART. Staatssecretaris Terpstra (Sport) zal geld beschikbaar stellen voor proefprojecten en regelgeving om ongewenste intimiteiten in de sport tegen te gaan. De aanleiding voor Terpstra is de affaire-Ooms. De judocoach Ooms wordt door drie van zijn voormalige pupillen beschuldigd van seksuele intimidatie. Terpstra wil uitzoeken of in sport de regels voor lijfelijk contact kunnen gaan gelden zoals die bestaan in de zorgsector. Deze week zal ze met de sportbonden gaan praten.

op te volgen, want hun trainer weet het allemaal beter of is zelfs al een gerenomeerd succescoach.

Langzaam sluipt de afhankelijkheid er in. Als de trainer zegt dat ouders onkundig moeten worden gehouden, omdat ze een loopbaan slechts kunnen dwarsbomen, wordt thuis alleen nog de schijn van enthousiasme opgehouden. Als de trainer zegt dat vriendjes toch nooit zullen begrijpen wat presteren is en dat het bezit van een vriendenkring onmogelijk te rijmen is met presteren, dan legt het ambitieuze kind zich er bij neer dat het een aantal jaren geen vrienden heeft. 'Ik hoef niet naar de disco', zoals het cliché luidt, want al spoedig komen er buitenlandse reizen en successen.

Succes maakt het risico inderdaad nog

Hier volgt de oplossing van de puzzel uit het maart-nummer:

1 - gelaten, 2 - lekkers, 3 - toename, 4 - nasleep.

PLAATSING IN DUITSLAND

FOTO HENNIE KEERS, MINISTERIE VAN DEFENSIE

Met alle veranderingen van de laatste jaren is het minder vanzelfsprekend geworden dat er Nederlandse troepen in Duitsland liggen. De oorspronkelijke reden is weggefallen: verdediging van de Noord-Duitse laagvlakte tegen het communistisch gevaar.

Toch heeft de Nederlandse regering besloten in Seedorf een brigade te houden. Veel mensen waren opgelucht toen die beslissing viel, en niet alleen de op dat moment daar geplaatste militairen. Veel van hun partners en ook veel kinderen waren blij in hun eigen omgeving te kunnen blijven. Zo vertrouwd is dat buitenland, althans Zeven, Seedorf en omgeving, blijkaar geworden.

Er is al veel geschreven over plaatsingen in Duitsland, over de eventuele problemen van het weg zijn uit de eigen omgeving, de sociale controle, aanpassingsproblemen met kinderen en het gemis aan een netwerk van eigen familie.

EGO, in de persoon van redactielid raadsman Jan Sulman, heeft een positieve invalshoek gekozen: hij interviewt twee vrouwen die een zeer actief leven leiden in Zeven, maar zelf geen militair zijn, en twee medewerkers van Ontwikkeling en Ontspanning, beiden wel militair maar met een geheel eigen taak. Er is natuurlijk in Zeven en op de legerplaats wel meer te doen dan alleen militaire activiteiten. Een paar gesprekken met mensen die daar voor zorgen en er van genieten.

Redactie

EEN NEDERLANDSE SCHOOL IN DUITSLAND:

VOOR- EN NADELEN

Tijdens de koffiepauze van de Prins Willem Alexander-school in Zeven kwam Jacqueline Rutten (33) de docentenkamer binnen. Vanzelf niet helemaal toeval- lig als je daar als lerares ge- schiedenis en kantoorpraktijk werkt. Omdat de Ego-redac- tie nu eenmaal het plan had om een 'buitenlandkatern' te maken, leek het leuk om ook eens iemand uit het onderwijs aan het woord te laten. Vandaar de nogal plotselinge vraag aan Jacqueline of zij het misschien aardig zou vinden in Ego iets van haar ervaringen te vertellen. "Als het even kan van- daag nog, dan kan ik het tijdens het verlof uitwerken," voegde Ego-redacteur Jan Sulman eraan toe. Een beet- je lastig was dat wel. Om 12 uur, als de school uitging, zouden man en zoon al min of meer gepakt en gezakt klaarstaan om naar de wintersport te gaan. Gelukkig kon er een creatieve oplossing worden gevonden. "Ik zet de leerlingen wel even aan het werk." Tussen aanwijzingen en vermaningen tot orde door kregen we het toch nog voor elkaar om over een aantal behartenswaardige dingen te praten.

Wat ik me weleens afvraag is, hoe iemand op een Nederlandse middelbare school in Zeven komt te werken. Kan jij me dat eens uit de doeken doen?
Het lijkt me eigenlijk niet zo moeilijk. Het is net als op andere scholen. Je moet gewoon solliciteren. Waarschijnlijk hebben alle docenten hier dat gemeen met hun collega's in Nederland.

KEUZE VAN ECHTGENOOT BEPALEND

Heb jij in Nederland ook in het onderwijs gezeten? Misschien kan je over jouw specifieke situatie iets meer vertellen.

Dat kan best weleens een heel verhaal worden. Laat ik proberen het een beetje binnen de perken te hou- den. Ik ben op mijn twin- tigste jaar getrouwd met Eric. Eric moest zonodig, net als zijn oudste broer, beroepsmilitair worden. Je kan het geloven of niet: zo'n keuze bepaalt niet al- leen de manier waarop je

ALLE VADERS WERKEN BIJ DEZELFDE BAAS

het leven met elkaar invult, maar ook je eigen ontwikkeling als individu. In ieder geval veel meer dan ik kon vermoeden toen ik hem, achttien jaar terug, leerde kennen. Leuk was dat trouwens. We probeerden bei- den wat bij te verdienen op de markt in Voorburg. We werkten daar op zaterdag in dezelfde groente- en fruitstal. Vanzelf weet ik niet hoe andere vrou- wen het allemaal met elkaar la- ten sporen, maar voor veel van hen is het, net als bij mij, denk ik, toch steeds passen en meten.

Hoe bedoel je dat?

Denk alleen maar eens aan het fenomeen overplaatsing. Er lijkt alleen maar rekening te worden gehouden met het orga- nisatiebelang. Je zou toch denken, dat ze bij defensie in Den Haag zo langzamerhand het begrip tweeverdiener ook zou- den moeten kennen. In mijn geval bleek er nog wat te rege- len. Bij anderen is dat ongetwijfeld veel lastiger gegaan. Na mijn VWO-opleiding ben ik bij TNO in Den Haag gaan wer- ken. Toen Eric van de KMS kwam, werd hij in Amersfoort ge- plaatst. Ik had het geluk dat ik bij TNO 'intern' overgeplaatst kon worden naar Zeist. Vandaar dat het verhuizen niet zo moeilijk ging.

We zijn toen in Soest gaan wonen en konden op die manier beiden tevreden zijn met de afstand van huis naar het werk.

VAN GEMEENTE NAAR ONDERWIJS

We zijn nog steeds niet bij het onderwijs. Hoe is dat nu geko- men?

Op enig moment hield ik het bij TNO wel voor gezien. In mijn leven zoek ik steeds nieuwe uitdagingen. Vandaar dat ik ben gaan solliciteren. De financieel-economische afdeling van de gemeente Leusden werd mijn nieuwe stek. Ik heb het daar lange tijd ongelooflijk naar mijn zin gehad. Er viel dan ook heel wat te leren. Om goede politieke besluitvorming mogelijk te maken, deed ik voor de wethouder het nodige voorwerk. Mijn keuze voor de gemeente- politiek kwam niet hele- maal uit de lucht vallen. Lange tijd ben ik actief ge- weest bij Amnesty International. Ik deed daar indertijd werkzaam- heden voor het secretari-aat. Een beetje belangen- behartiging zit me dus wel in 't bloed. Misschien heb ik dat wel van mijn vader, die van beroep vakbondsbestuurder is, geërfd. Het politieke spel leren kennen en het zelf ook een beetje kunnen spelen is echt heel leuk. Omdat ik graag uit mezelf

haal wat er in zit, ben ik in die tijd ook weer gaan studeren. Bij het LOI ben ik toen begonnen met de MO-opleiding geschiedenis/staatsinrichting. Je begrijpt, dat toen ook mijn eerste affiniteit met het onderwijs ontstond.

Het kan nauwelijks anders dan knap lastig zijn geweest, werk, huishouden en studie te combineren. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?

Het was vanzelf hard werken. Ik moet echter zeggen, dat mijn omgeving behoorlijk mee gewerkt heeft. Eric was nooit te beroerd om een stap harder te lopen en ook op mijn werk zat het niet tegen. Mijn wethouder was een gepromoveerd historicus en was vaak geïmmiteerd bij examens. Hij heeft me enorm bij mijn studie geholpen. Vooral rondom mijn tentamens was hij actief met me bezig. We maakten dan voor het werk afspraken om proef-tentamens te doen. Na afloop kreeg ik dan van hem te horen welke onderwerpen nog een beetje extra aandacht nodig hadden.

SAMEN NAAR ZEVEN

In 1993 werd Eric overgeplaatst naar Duitsland. Omdat we toen net een zoon hadden gekregen en als gezin bij elkaar wilden blijven, besloten we samen naar Zeven te verhuizen.

Vond je het niet jammer om ontslag te moeten nemen?

Eigenlijk viel dat wel mee. Hoewel ik bij de gemeente Leusden veel heb kunnen leren, had ik het op den duur ook wel weer gezien. Misschien is het wel de kunst om van iets nieuws een uitdaging te maken. In mei 1994 stond er een advertentie in de Griffioen waarin iemand werd gevraagd om lessen tekstverwerking en typevaardigheid te geven. Een type-diploma had ik en het andere kon ik nog wel leren, dacht ik. Vandaar dat ik besloot te solliciteren als docent aan de Prins Willem Alexanderschool. Eigenlijk viel het mij honderd procent mee, dat ik aangenomen werd.

Je moet weten, dat ik nog geen vel papier uit de printer kon krijgen. De proefles waar ik voor werd uitgenodigd was derhalve bepaald een grote verrassing. Met de kinderen in de klas liep het echter als een trein. Misschien is dat wel van doorslaggevend aard geweest bij mijn benoeming.

Je geeft nog steeds computerles?

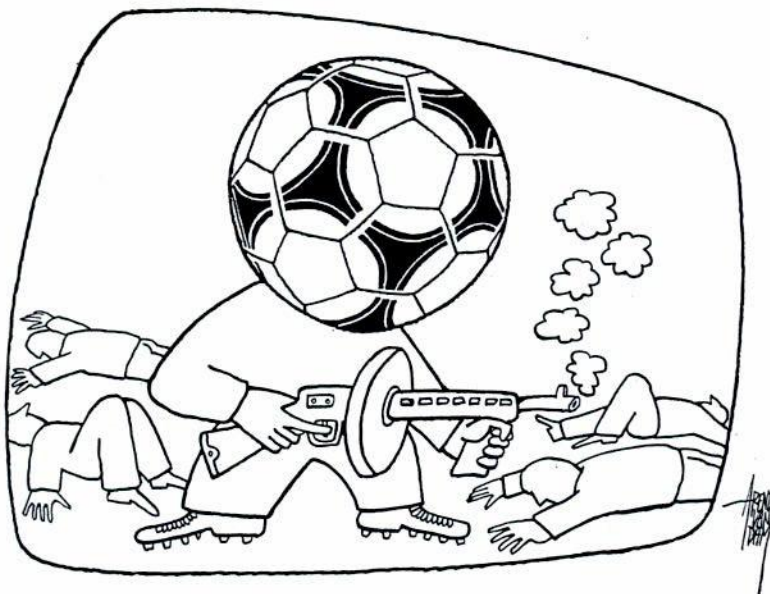
Wat wil je horen? Ik heb het een en ander bij geleerd en doe het nog steeds. Inmiddels hebben de lessen een wat bredere inhoud gekregen. Kantoorpraktijk heet het vak inmiddels. Enige tijd terug werd een wiskunde-collega ziek. Er is toen nogal geschoven met de vakken. Als gevolg daarvan kwamen er voor mij uren geschiedenis vrij. Inmiddels ben ik ook mentor geworden en ben ik me aan het bekwamen als remedial-teacher. Al met al een bijna volledige baan.

RARE OMGEVING

Wat maakt jullie school nu zo bijzonder?

Het feit alleen al dat het om een Nederlandse school in het buitenland gaat is bijzonder. Je moet daar niet te licht over denken. Deze situatie betekent voor de kinderen heel wat. Hoewel ik niet goed kan vergelijken met doorsnee Nederlandse scholen, denk ik toch, dat onze leerlingen in een bijzonder kwetsbare positie verkeren. Als gevolg van taalproblemen en mogelijk ook culturele verschillen bestaan er maar weinig vriendschappen tussen Duitse en Nederlandse kinderen. Op die manier ben je derhalve op slechts een beperkt

aantal andere kinderen aangewezen. Daarbij komt de verhuiscrequentie. Het is best ingrijpend steeds je beste vrienden te zien vertrekken. Sommige kinderen hebben daar echt grote problemen mee. Ze gaan slechts oppervlakkige relaties aan om zich in te dekken voor een volgend, pijnlijk afscheid. Het zou goed zijn om daar bij de Duitsland-plaatsingen rekening mee te houden. Ik kan me niet indenken dat er voor defensie een organisatiebelang is gediend bij gezinsproblemen. Overigens is het toch een rare omgeving waar onze leerlingen wonen. Waar in Nederland maak je nu mee, dat in een buurt alle vaders bij hetzelfde bedrijf wonen en iedereen van elkaar ongeveer weet wat er wordt verdiend?

Kom je als onderwijsgevende als gevolg van Duitsland-plaatsingen echt specifieke problemen tegen?

Wat de laatste tijd erg opvalt zijn de problemen die uitzendingen met zich meebrengen. We komen in toenemende mate tegen, dat de leerresultaten van leerlingen afnemen nadat vader naar Joegoslavië werd uitgezonden. Vaak blijkt dat te komen door de rol die de vaders in het gezin vervullen. Er valt een gat, dat lang niet altijd door de moeders is op te vullen.

Er zijn natuurlijk nogal wat vaders die hun kin-

deren helpen bij het huiswerk. Als dat noodgedwongen achterwege blijft, betekent dat wat voor die kinderen. Steeds ook blijken er kinderen eenzaam te zijn. Je merkt dat soms aan gedichten en opstellen die ze maken. Soms denk ik te zien hoe laag het zelfbeeld van de kinderen is.

ALLEMAAL NIET ZO EENVOUDIG

Vooral zij die halverwege het jaar binnenstromen hebben het moeilijk. Het is toch zo, dat kinderen veiligheid nodig hebben en een redelijk voorspelbare omgeving? We hebben natuurlijk een redelijk kleine school. Zeker als je dat vergelijkt met de aan schaalvergroting lijdende scholen in Nederland. De kracht van de school is het zicht op de individuele leerling. Er is echter ook een belangrijk nadeel. Een probleem is de verschillen in leerlingenpopulatie. In één klas kan een 'onderkant' lbo-leerling zitten naast een VWO-'plus'-kind. Er zijn dus behoorlijk wat verschillen. Verschillen die het onderwijs er niet makkelijker opmaken. Juist de toevalligheid van 'vaders bij dezelfde baas' waarbij onderling nogal sterk wordt vergeleken, is een complicerende factor daarbij.

Zijn er voor jouzelf nog zaken die specifiek voor de Duitsland-situatie gelden?

Er is sprake van een behoorlijk grote sociale controle op elkaar. Soms is dat erg prettig. Het is fijn om een beroep op iemand te kunnen doen. Er valt echter meer over te zeggen. Doordat de gemeenschap redelijk klein is, kan het allemaal ook wel eens benauwend zijn. Er bestaan ongeschreven regels aangaande wat hoort en niet. Er zijn tal van sociale verplichtingen en het valt niet mee je daaraan te onttrekken. Zeker als vrouw is het zaak voor jezelf op te komen en niet uitsluitend te worden gezien als echtgenote van je man.

Jacqueline, ik wil je bedanken voor je onderhoudende bijdrage aan Ego. Je bent er in ieder geval in geslaagd iets duidelijk te maken ten aanzien van de bijzondere situatie van kinderen na een Duitsland-plaatsing van hun vader.

Jan Sulman

Het was midden in de drukte voor het Kerstverlof dat Huub Marx (48) en Cor Stoop (50) nog even de tijd vonden voor een gesprek met ondergetekende. Rond de feestdagen is rustig zitten voor beiden echter niet vanzelfsprekend. Het tegendeel is waar. Adjutant Huub Marx en diens naaste medewerkers, waaronder sm Cor Stoop, hebben het rond de feestdagen in december altijd ongelooflijk druk. Niet zo gek natuurlijk als je bij 'O & O' werkt en er rond die tijd tal van activiteiten worden georganiseerd.

Promotie van 'O & O-Seedorf' is de heren wel toevertrouwd. Gelukkig maar trouwens, want het zou zonde zijn als hun werk onopgemerkt zou blijven. Daarvoor is 'O & O' te belangrijk voor het kazernepersoneel en hun achterban in Zeven.

Misschien een open deur, maar ze noemen je weleens de adjutant met 'de zachte G'. Waarom eigenlijk?

Huub: Ik zou het niet weten. Verzin maar wat. Even zonder gekheid: ik kom uit Limburg. Wist je dat niet? Dan is dat toch een gebrek aan je opvoeding. Want dat kan je zo horen. Maar ja, je bent natuurlijk maar een gewone raadsman. Een officier zou zoiets niet vragen. Zo'n man weet dat gewoon. Flauwe kul natuurlijk, maar toch.

LEUKE STEK

Vertel eens wat van jezelf.

Huub: Ik loop alweer ruim 28 jaar rond in het leger. Na mijn Mulo-opleiding, A en B overigens, ben ik naar de KMS gegaan. Vandaar heel wat functies en werkplekken gehad. Altijd veel met het wegvervoer van doen gehad. In Nunspeet bij het zwaartransport en later in München-Gladbach het internationale werk op de weg. Bij Landcent in Heidelberg trouwens ook. Ik ben ook nog rij-examinator geweest in Ossendrecht. Als je het nu zou vragen wat ik echt een leuke stek vond, noem ik Langemannshof. Met recht is dat de parel van de Noord-Duitse laagvlakte. Ik vind het nog steeds jammer, dat daar de boel in 1992 werd opgeheven. Inmiddels ben ik, zoals je weet, in Seedorf beland.

Ik heb begrepen, dat je een binnenslaper bent. Je ziet steeds vaker, dat mensen na

WAT BETEKEN DAT EIGENLIJK?

hun plaatsing niet in Duitsland gaan wonen. Wat is bij jouw beslissing daartoe overwegend geweest?

Huub: Ik heb een dochter van 14. Ze volgt een VWO-opleiding in Nederland. Mijn vrouw en ik vonden het voor haar het beste om haar school ononderbroken af te maken. We waren anders in een situatie terecht gekomen, dat zij eerst naar de Prins Willem Alexanderschool was gegaan om later opnieuw naar een andere school te moeten. Daarnaast hadden we in Baexem een huis naar ons zin en zijn we, eerlijk gezegd, zo

langzamerhand wel genoeg verhuisd. Voor de buitenlandtoelage hoef je het ook niet meer te doen. Als je alles bij elkaar optelt en aftrekt ben je financieel misschien wel beter uit als je binnen slaapt.

AFSTAND ENIGE BEZWAAR

Cor, jij hebt ervoor gekozen om in Zeven te gaan wonen. Had je daar een speciale reden voor?

Cor: Mijn vrouw en ik ook wonen graag bij elkaar. Zo eenvoudig is dat. Ik heb ook geen kinderen meer thuis zoals Huub. Onderwijsproblemen kennen we dus niet en eigenlijk ook geen andere overwegingen om niet in Duitsland te gaan wonen. We hebben inmiddels wel 3 kleinkinderen in Nederland. Eigenlijk vinden we dat het enige probleem om hier te wonen. We voelen ons echt grootouders. Je begrijpt hoe dat dan gaat. Als het even lukken wil, in de auto richting Nederland. Als je toch over bezwaren praat, is de afstand weleens vervelend.

Hoe ben jij eigenlijk hier gekomen Cor. Woon je hier allang?

Cor: Wij wonen hier vanaf april 1993. Ik ben trouwens nog een paar jaar langer in het leger dan Huub. Het is inmiddels alweer 29 jaar geleden, dat ik voor het eerst mijn opwachting maakte. Omdat ik broederdienst had hoefde ik niet voor mijn nummer op te komen. Vandaar dat ik al wat jaren had gewerkt voor ik bij defensie kwam. Vanaf mijn 15e jaar heb ik als timmerman in de bouw gezeten. Daarna ben ik op m'n 22e vrijwillig als beroeps in dienst gegaan. Ik heb net als

Huub bij het zwaartransport in Duitsland gezeten. Ook ben ik rij-instructeur en examiner geweest. Overigens ook de onderofficiersopleiding aan de KMS gedaan. Mijn handen staan, geloof ik, niet verkeerd. Een beetje technisch ben ik wel. Mijn opleiding in Tilburg op de Willem II-kazerne is daaraan niet vreemd. Ik was dan ook een tijdlang in het onderhoud werkzaam.

FOTO HENRIE KREIS, MINISTERIE VAN DEFENSIE

Links Cor Stoop,
rechts Huub Marx

HET BELANG VAN 'O&O' IN HET BUITENLAND

Inmiddels werken jullie hier. Waarom is 'O-O' er eigenlijk?

Huub: Ik zal je eerst nog eens uitleggen waar die letters voor staan. Wil je nog koffie? Henk, schenk die man nog eens in. Sommigen denken bij een O direct aan Opleiding. Het heeft er echter niets mee te maken. 'Ontwikkeling en Ontspanning' is het voluit. Onder die vlag valt een heel aanbod aan ontspanningsmogelijkheden. Ik kom daar later wel op terug. Je moet weten dat onze activiteiten op dat gebied niet uit de lucht komen vallen. Het heeft alles te maken met onze bijzondere Duitsland-situatie. Het is lang niet voor iedereen weggelegd om voluit te participeren in de Duitse gemeenschap. Taalproblemen en verschillen in cultuur zijn daar zeker niet vreemd aan. Met plaatsingen van 3 jaar is het wellicht voor nogal wat mensen ook wat veel gevraagd om op dat gebied een achterstand in te lopen. De commandant van het Kazco heeft daarom, een verzorgingsplicht op het gebied van 'O en O' in zijn werkpakket gekregen. Het gaat dan niet alleen om militairen die op de kazerne werken. Ook aan burgerpersoneel en gezinsleden moet je denken. Al met al toch ongeveer zo'n 3000 mensen.

Wat doen jullie allemaal voor die mensen, Cor?

Cor: Ik zal onze belangrijkste taken voor je op een rij zetten. We organiseren tal van sociale en culturele evenementen. Je kan daarbij denken aan het jaarlijks terugkerende kerstconcert van de legerplaats in de stad Zeven. Ik moet daar aan denken omdat we het daar net zo druk mee hebben gehad.

Onlangs was er natuurlijk de traditionele Sinterklaas-optocht. Als we die man in december geen handen spandiensten zouden aanbieden, werd het echt allemaal niets.

Huub: Vergeet trouwens niet onze organisatie van de ongeveer 20 ouderweekenden per jaar. Eigenlijk is het teveel om op te noemen. Wat moeten de messbesturen zonder onze medewerking op het gebied van feestavonden? We zorgen overal voor. Kaarten voor de voetbal en het verzorgen van vervoer. We kennen artiesten en kunnen ze hierheen halen. Je hoort het wel. Niets is ons te dol.

Cor: Ik wil toch ook nog de 'open dag voor verenigingen' noemen. In braderiestijl kunnen de nieuw aangekomen mensen dan kennis maken met alles en iedereen. Echt leuk!

BIBLIOTHEEK

Wat doen jullie nog meer?

Cor: Een andere hoofdtaak ligt op het gebied van de leetuurvoorziening. Wist je dat 'O & O' maar liefst 16.000 boeken op de plank heeft staan om uit te lenen. Stug dat daar niet iets bijzit van wat iemand graag leest. We proberen trouwens onze bibliotheek zoveel mogelijk up to date te houden. Het is jammer, maar eigenlijk wordt er nog veel te weinig gebruik gemaakt van onze bibliotheek.

Hoeveel lezers staan er dan bij jullie ingeschreven?

Cor: Om en nabij de 300, geloof ik. Precieze getallen ken ik zo gauw niet. In ieder geval te weinig naar mijn smaak.

Ik weet dat we hier op de legerplaats een geweldige bioscoopzaal hebben. Is dat ook jullie werk?

Huub: Ik zal het wel denken. Ons aanbod maken we iedere week in de Griffioen bekend. Voor die jongens daar ook leuk, krijgen ze hun blad tenminste vol en ze hoeven er maar weinig voor te doen. Dat is bij jou nu wel anders. Met uitzondering van de verloven laten we iedere week maar liefst negen speelfilms zien. Vooral voor de dienstplichtigen en tegenwoordig ook de BBT-ers is dat geweldig. Die jongens gaan natuurlijk niet allemaal even makkelijk naar Bremen of Hamburg. Het zijn echter niet alleen de binnenslapers die gebruik maken van de bioscoop. Ook anderen gaan graag naar de film. Over film gesproken. We hebben maar liefst 1500 videobanden in ons bezit. Een echte videotheek dus. Het is allemaal te huur.

Cor: De laatste tijd circuleren er geruchten op de legerplaats, dat de film gaat verdwijnen. Dat is onjuist. Ik kan een heel verhaal vertellen over hoe het verhaal de wereld in is gekomen, maar dat doe ik maar niet. Belangrijk is te weten dat ook het komende jaar gratis filmvoorstellingen worden aangeboden.

HOBBYCLUBS

Huub: Misschien aardig om ook iets te zeggen over de hobbyclubs.

In Nederland kennen ze dat fenomeen ook. Het verschil is echter, dat in Seedorf 'O & O' een sturende functie vervult. We hebben een foto- en videoclub. Je kan bij ons met computers rommelen. Wat dacht je trouwens van modelbouw? Het zijn ongelooflijk veel mensen, die de hobbyclubs bezoeken.

Ik wist echt niet dat jullie zoveel op je bord hadden. Hoe zit dat elders in Duitsland. Zijn daar ook vergelijkbare bureaus aan het werk. Ik denk bijvoorbeeld aan Münster of Heidelberg?

Huub: In feite wordt alles vanuit Seedorf aangestuurd. Het hoofd van het bureau ben ik zelf. In Heidelberg, Münster en Rheindalen hebben we allemaal medewerkers. Het zijn allemaal éénmans-posten. Vandaar dat bij ziekte of vakantie vanuit Seedorf moet worden ingesprongen. Overigens doen we dat graag omdat we het belang inzien van het werk.

In het begin van ons gesprek noemde ik Huub: de adjudant met de 'zachte g'. Hij heeft keurig uitgelegd hoe dat precies kwam. Kan Cor me nu ook vertellen waarom ze hem 'de ritse-laar' noemen?

Cor: Mogelijk dat het iets te maken heeft met m'n gedrag. Precies weten doe ik het echter niet.

In ieder geval wil ik jullie beiden bedanken voor tijd en geduld om mij één en ander uit de doeken te doen. Opnieuw werd me duidelijk hoe belangrijk jullie voorwaardenscheppend werk voor de Seedorfse gemeenschap is.

Jan Sulman

FOTO HENRIE KEERS, MINISTERIE VAN DEFENSIE

DE GROTE STAP "ANDERS"

Rita Sol woont samen met haar man Koos al voor de tweede maal in Duitsland. Beide keren in Zeven. Drie van hun vier kinderen werden er geboren, Mathilde en Philip toen zij er voor de eerste keer woonden en Julius nog geen drie jaar terug. Ottelie werd in Geertruidenberg op de wereld welkom geheten. Jan Sulman sprak met Rita over zingeving, over ruimte maken in je leven en verbondenheid met de natuur. Een gesprek dus over 'steverige' onderwerpen. Tegelijkertijd zo concreet, dat je het helemaal mee kan maken. Juist ook tegen de achtergrond van de grote stap 'anders', die een buitenlandplaatsing voor velen kan betekenen. "De mogelijkheid om naar Duitsland te kunnen is eigenlijk een buitenkans", vindt ze. "Je doet daar ervaringen op, die in Nederland heel wat minder vanzelfsprekend zijn. Ook voor een gezin kan het toegevoegde waarde betekenen. Het is echter niet zo, dat het allemaal vanzelf gaat. Je moet er wel wat voor doen".

DE EERSTE PERIODE

Jullie wonen voor de tweede keer in Duitsland. Over nu wil ik later nog het een en ander vragen. Eerst jullie eerste periode in Zeven. Hoe vond je het om indertijd daar neer te gaan?

In 1980 werd Koos in Seedorf geplaatst. Eerlijk gezegd vond ik dat indertijd bepaald niet geweldig en ik heb dat ook niet onder stoelen of banken gestoken. Je moet weten, dat ik in die tijd studeerde. We hadden nog geen kinderen en ik wist precies wat ik wilde. In ieder geval paste in mijn plannen geen verhuizing naar het buitenland. Aan de andere kant stond de plaatsing van Koos in Duitsland wel min of meer vast. Eigenlijk viel er dus weinig te kiezen. We gingen samen of Koos ging alleen. Neen, leuk was echt anders. Het heeft heel wat hoofdbrekens gekost. Uiteindelijk hebben we toch besloten samen te gaan. Doorslaggevend bij dat besluit was vooral, dat we eindelijk eens bij elkaar wilden wonen. In de eerste jaren van ons huwelijk was het daar eigenlijk nauwelijks van gekomen. Koos was intern op de KMS en ging later naar de OCO-SD. In de tussenliggende jaren was hij op oefening of niet thuis. Dat laatste had te maken met allerlei plaatsingen kris kras door het land.

EEN ANDERE TOEKOMST

Wat studeerde je indertijd en hoe had je gedacht de toekomst vorm te geven?

Ik heb indertijd twee jaar lang een opleiding gevolgd voor een baan als bibliothecaresse. In die tijd heb ik er een grote liefde bij gekregen: de Nederlandse literatuur. M'n keuze om MO-Nederlands te gaan studeren, kwam dus bepaald niet uit de lucht vallen.

Eigenlijk had ik mezelf graag zien werken in een bibliotheek van een Universiteit. Vanzelf bij een faculteit 'Nederlands'. Je begrijpt waarom Seedorf niet in mijn plaatje paste en ik het er erg moeilijk mee had. Moet je voorstellen: ik hoefde nog maar één jaar te studeren. Indertijd kwam er iemand van de MDD bij ons langs om te onderzoeken hoe het met onze motivatie gesteld was om naar Duitsland te vertrekken. Hij wist dat er een vacature was op de Prins Willem Alexanderschool. Het ging om secretariaatswerkzaamheden. "Of dat misschien iets voor me was?" Het was wel geen letterenfaculteit, maar leuk leek het me wel. Uiteindelijk heb ik daar drie jaar met ongelooflijk veel plezier gewerkt.

Was jullie vertrek naar Duitsland, achteraf bezien, een grote stap?

In ieder geval bleek het leven in Duitsland heel anders dan in Nederland. We hebben in Harderwijk gewoond en in Princenhage. Hoewel ik er altijd energie in heb gestoken in elk geval mijn directe burens een beetje te leren kennen, was Zeven in dat opzicht toch echt een nieuwe wereld. Hier hebben we geleerd wat het is in een heuse gemeenschap te leven. We hebben genoten van alle culturele en andere faciliteiten. Ook het leren kennen van Duitse mensen was een nieuwe ervaring. Leuk was te ontdekken, dat zij het omgekeerd ook een beleving vonden met Nederlanders om te gaan. Daarnaast was er natuurlijk de omgeving van Zeven. Ik bedoel de ruimte van het landschap, de onherbergzaamheid van het moeras en de bossen.

Weet je waar ik ook zo van heb genoten? Van Koos, die tussen de middag thuis kwam eten. De betrekkelijk kleine afstand tussen werk en thuis waardoor dat mogelijk werd gemaakt. De grote verandering zat vaak in ogenschijnlijk kleine dingen. Het bleken echter juist die dingen te zijn, die me hier indertijd gelukkig hebben gemaakt.

Vanzelf was ook de geboorte van onze eerste twee kinderen heel bepalend voor ons verblijf in Duitsland.

DUBBELHEID

Na enige tijd zijn jullie terug gegaan naar Nederland. Was dat voor de kinderen een grote overgang?

Ze waren toen nog veel te klein om daar iets van te vinden. Eigenlijk is dat geruisloos gegaan. Zoals je weet zijn we zeven jaar later opnieuw hierheen gekomen. Wat de kinderen betreft, was die stap veel betekenisvoller.

We hebben het laatst gewoond in Geertruidenberg. Omdat we het altijd zo naar ons zin hadden, hebben we ons huis daar aangehouden. We hebben daar ook nog veel vrienden wonen. Vandaar dat we nog steeds geregeld naar Brabant rijden. We willen daar op enig moment ook graag naar terug. Toegegeven: er zit iets dubbels in. Ondanks het feit, dat we hier voluit opnieuw zijn begonnen, blijft er ergens een achterdeur openstaan. Hoewel we het echt spannend vinden om hier te wonen, bespeur ik ook bij de kinderen soms ook iets van heimwee.

Misschien is dat wel een logische consequentie van het niet volledig breken. Ik weet het niet precies.

Werk dat soort dubbelheid ook bij jou door?

Ik denk het wel. Soms voel ik me ook wat schuldig naar mijn vrienden. Verhuizen is niet altijd leuk. Tegelijkertijd voegt de mogelijkheid om na een aantal jaren iets anders te kunnen doen heel wat toe aan je leven. Zeker als je daarbij een aantal jaren in het buitenland kan wonen, is dat iets wat veel anderen doorgaans niet hebben. Soms denk ik aan anderen te merken, dat zij ook weleens een dergelijke uitdaging zouden willen. Hun werkgever en daarbij ook hun leeftijd maken de kans daarop echter doorgaans niet zo groot. Doordat onze situatie niet meer gelijk is aan vroeger, verandert er daardoor ook makkelijk iets in de relatie. Het is vaak iets wat je beiden niet wilt, maar er toch insluip.

Die dubbelheid ten opzichte van Geertruidenberg voel ik echter ook ergens anders in. Het is soms net alsof je profiteert. Het gevoel, dat je vrienden het nest warm moeten houden voor het moment van terugkomst. Een beetje egoïstisch, voelt dat soms. Ik kan dat eigenlijk niet goed hebben van mezelf. Anderzijds hebben we zulke fantastische herinneringen aan die tijd daar. Koos was actief in de plaatselijke politiek en zelf deed ik heel wat aan buurtwerk. We voelden ons echt betrokken bij de dingen van het dorp.

TWEDE PERIODE

Duidelijk is, dat jullie het in Raamsdonkveer echt goed hadden met elkaar. Hoe was het om weer naar Duitsland te gaan? We hadden met elkaar afgesproken nooit meer te verhuizen. Er is op die afspraak steeds één uitzondering geweest. Als we naar Duitsland terug konden, dan wel. En in ieder geval samen. Toen we hier weer eenmaal woonden, was het net alsof we niet weg waren geweest. Eigenlijk gaf het een soort thuisgevoel. Moet je voorstellen: kom je in het postkantoor, blijkt daar nog steeds dezelfde man achter het loket te zitten. Bij de slager wordt je geholpen door mensen, die er ook tijdens ons eerste verblijf in Zeven al werkten. Het was allemaal bekend en vertrouwd. Als je dan weer voor het eerst in het moeras komt, liggen daar nog steeds dezelfde weggetjes. Het leek of ze al die tijd op me hadden gewacht. De natuur was soms net één grote uitnodiging om te genieten. Zo voelde ik dat ongeveer en het kostte me geen moeite me eraan over te geven. We hebben iets met Zeven. Tegelijkertijd zit daarin natuurlijk ook een beetje dezelfde dubbelheid waar we eerder over spraken.

DUITSE VRIENDEN

Wat ben je gaan doen om de draad in Duitsland opnieuw op te pakken?

Ik ben al snel lid geworden van de Duitse 'Naturschutzbund'. Het zijn daar allemaal natuurvrienden. Er worden werkdagen georganiseerd in het moeras. Je moeten dan denken aan snoeien van bomen en het ophangen van nestkasten. We verzorgen ook dia-avonden en vogelwandelingen. Eigenlijk alles wat leeft in de natuur mag rekenen op onze warme belangstelling. Ook ben ik cursussen gaan volgen op de Duitse Volkshogeschool in Zeven. Weet je dat ik ook nog ballet heb gedaan? We hebben het steeds heel belangrijk gevonden om ook onder Duitsers vrienden te maken. Leuk is het dan te ontdekken, dat veel van hen ook geïnteresseerd zijn in het hoe en wat van onze cultuur en achtergronden.

Je stapt er nogal op af.

Je vindt nergens een gespreid bed. In een gemeenschap moet je meedoen, invloed uitoefenen ook. Onzin om het altijd van anderen te verwachten. Het zit, volgens mij, allemaal in je zelf. Laat het daar dan ook vandaan komen. Wel is soms nodig dat anderen je even de weg wijzen. Daarover hebben we in Zeven niets te klagen. Waar maak je mee dat, als je net verhuist bent, mensen bij je op de stoep staan om je welkom te heten. Ze hebben ook nog bloemen voor je mee genomen. Fantastisch toch? Ieder jaar wordt er een verenigingendag gehouden. De hele culturele gemeenschap opent zich dan voor je. De verscheidenheid is zo groot dat er voor iedereen wel iets naar zijn ga- ding is. Eigenlijk hoef je alleen maar in te stappen.

EN DAN DE TUIN

Nog even terug naar de natuur. Je hebt wel een bijzondere tuin achter je huis gemaakt.

Er staan bijna allemaal inheemse planten in. Ik sleep er ook van alles in. Als ik zie, dat mensen van de gemeente in het bos de Koningskaars dreigen om te schoffelen, stel ik hem veilig in mijn tuin. Overigens vind ik, dat de natuur zoveel mogelijk zijn eigen gang moet kunnen gaan. Ik maak zo min mogelijk schoon. Vanzelf kan dat ook niet onbepaald. Af en toe moet je best eens wieden of wat verzetten. Wat we in ieder geval zelf gedaan hebben, is het planten van bomen en struiken. We willen zoveel mogelijk vogels lokken in de tuin. Zie je die nestkasten? We hebben al eens mezenjongen gehad. Vind je het niet leuk?

Wat bepaald jouw verbondenheid met de natuur?

Ik geloof dat het iets met energie te maken heeft. Voor mij is het leven vooral verkennen: het ontdekken van het anders-zijn-dan-ik. In het ontdekken zit voor mij rijkdom. Het is niet zo eenvoudig te zeggen wat het precies is. Misschien is het wel het gevoel, dat ik in de natuur iets aangereikt krijg wat ik specifiek nodig heb.

Je bent ook lid van een leesgroep.

Er zijn twee van die groepen in Zeven. Van beide ben ik lid. Er is een vrouwengroep. Daar lezen we periodiek een boek waar we dan met elkaar over praten. Overigens uitsluitend Nederlandse literatuur. In de andere groep zijn ook mannen. We kijken daar ook videofilms. Van die activiteiten geldt overigens ook, dat de rijkdom van het ontdekken centraal staat. "Wat betekent het voor jou en wat kan ik ervan leren". Ook het verhaal van de energie. Je krijgt veel en kan derhalve ook veel geven.

LES AAN BBT-ERS

Sinds enige tijd geef je ook les aan de BBT-ers. Vertel daar eens wat van.

Het zijn jongens en meisjes die een Mavo-opleiding volgen. Vanuit het educatief-centrum zijn een aantal mensen gevraagd om als begeleider op te treden. Samen met een vriendin houd ik me bezig met Nederlands. Op die manier kan je een steentje bijdragen aan de gemeenschap. Om dezelfde reden ben ik deel uit gaan maken van de medezeggenschapsraad van de school.

Het zijn eigenlijk vaak die gewone dingen die een mens een zinvol bestaan kunnen geven: gewoon om je heen kijken!

Rita, leuk je zo uitgebreid gesproken te hebben!

Jan Sulman

WIJ HEBBEN HET WILHELMUS IN HET VAANDEL

Het vriest enkele graden maar door de wind voelt het aan alsof het vijftien graden onder nul is. In Limburg, hoor ik over de radio, zijn de wegen door sneeuw bijna onbegaanbaar geworden. De berichten voor de rest van Nederland zijn evenzo slecht: "Met uitzondering van Noord-Brabant moet het verkeer rekening houden met gladde wegen." Ik ben onderweg naar Noord-Brabant, Woensdrecht, en verbaas mij erover dat juist daar geen problemen zijn.

Later verbaas ik mij opnieuw, zo snel en vriendelijk als ik door de familie Niggendijker wordt opgevangen. "Aha", zegt Diana Niggendijker, "heeft mijn broertje weer iets geregeld. We pakken hem wel terug!" Vader Niggendijker kijkt iets introverter, glimlacht er ook wat bij. Dat zijn zoon, Hendrik-Jan, op de dag van zijn beëdiging een interview wil, om te vieren dat ze nu alledrie volwaardig lid zijn van de Koninklijke Luchtmacht, staat hem wel aan. We staan aan de bar van de onder-officiersmess 'Schuttershof'. Vader Niggendijker vertelt als vanzelf hoe het zover heeft kunnen komen. Op dat moment heb ik nog geen pen in de aanslag. Onthouden!, denk ik.

■ Een algemeen praatje.

"We hebben 23 jaar in Blomberg gewoond en gewerkt. 3 GGW (groep geleide wapens) is al opgeheven, maar we wonen nog in Blomberg. Hendrik-Jan woont in Leeuwarden en Diana in Hoogeveen. Eigenlijk wonen we in Leeuwarden, bij Hendrik-Jan, want daar zijn we heel vaak. Ik ben per 1 no-

vember van het afgelopen jaar met FLO (functioneel leeftijdsontslag) gegaan." Voor hem had het niet hoeven. Hij voelt zich nog te jong om stil te moeten leven. Moeder Niggendijker voelt dat ook zo. Ze vertelt dat ze in Den Helder gaan wonen, als het huis klaar is. Daar ligt ook werk te wachten, in de zaak van hun zwager. Hij wil echter ook gaan studeren, belastingen. Dat is het leuke van de FLO, dat niets meer moet en alles mag.

De jaren in Blomberg zijn goed geweest. "Ik ben vroeger een groene jongen geweest. Maar bij de landmacht hebben ze mij een oor aangenaaid." Hij buigt licht naar me toe, het moet onder ons blijven. "Ik was tankcommandant en ze wilden dat ik les zou gaan geven aan rekruten. Kun je het je voorstellen?" Hij niet. Net zoals hij ook niet bij de Marine wilde, hoewel hij in Den Helder menig bekende de haven uit zag varen.

Hij wist wat hij niet wilde. Na de landmacht volgde een periode van steeds weer nieuwe bazen. Een keer leverde hij zijn baan in voor een huisvader met kinderen. "Die hadden het geld harder nodig". Zijn toen nog aanstaande vrouw

vond het goed. Ze stond er ook achter toen hij solliciteerde bij de luchtmacht. "Natuurlijk."

■ De functie.

Hij solliciteerde naar een administratieve functie bij 328 Squadron. Na tien jaar op die post kwam hij bij de personeelsdienst. "Toen begonnen de echt mooie jaren", zegt hij gedreven. "Het ware werkelijk fijne jaren. Ik kon mij goed uiten." Hij vertelt dat de personeelsdienst een club apart is. Dat er een drempel was, die door veel militairen niet gemakkelijk werd overschreden. Hij ziet het als een verdienste dat in zijn tijd, in samenwerking met luitenant kolonel E.T. Linssen en later met majoor Van Luijn, juist veel militairen wel over de drempel kwamen en vragen stelden van allerlei aard.

"U was een soort van sociaal medewerker!" zeg ik. "Ja, zo kun je het wel zien. Maar er leeft ook veel onder de mensen en zeker in zo'n gemeenschap als die in Blomberg."

Mevrouw Niggendijker weet er van mee te praten. In de grote hal waar de beëdiging zal plaatsvinden vertelt ze me allerlei details over hoe het was in Blomberg. Alles werd samen gedaan. Soms gebeurde het dat ze op recepties 'mevrouw' en 'u' tegen elkaar zeiden, of dat ze de mensen bij hun rang aanspraken en als ze elkaar dan even later weer op een andere manier spraken werd het 'je' en 'jij' en gebruikten ze voornamen. Ze vindt het moeilijk om goed aan te geven wat nu precies dat speciale is dat men bij de luchtmacht aantreft. Ze weet wel dat ze zich er thuis zou voelen en dat het jammer is dat ze niet meer jong is. "Dan zou ik zeker ook solliciteren."

■ De plechtigheid.

Met bussen worden we naar de hal gebracht waar de beëdiging zal plaatsvinden, een uitgeruimde hangar. Meneer Niggendijker en dochter Diana zijn in uniform (op speciaal verzoek van Hendrik-Jan) en staan in de houding bij de andere militairen. Mevrouw Niggendijker en ik zitten bij de burgergenodigden.

Voor mij is het nieuw en spannend, voor haar niet. "In Blomberg ging je altijd met elkaar mee, we waren één grote familie." Ze geeft me alvast een waarschuwing voor bij het Wilhelmus, dat ze dan een traan zal wegpinken. "Dat komt omdat je zolang in Duitsland hebt gewoond."

Als de afgestudeerden de hal in marcheren en vlak voor ons het commando 'op de plaats rust' krijgen, ziet ze even niet dat haar zoon vlak voor haar staat. "Die pet!" zegt ze beschuldigend. Hij herkent haar ook niet gelijk. Ik zie een fervente blik in zijn ogen. Hij durft nauwelijks het hoofd te bewegen. Dat mag niet als je in de houding staat. Ook niet als je bij de luchtmacht zit.

Als een buurman ziet dat sommigen de handschoenen uitdoen, vraagt hij aan mevrouw Niggendijker wat dit voorstelt. "Het zweren doet men tegenover God en dat mag daarom niet met een handschoen aan. Beloven wel." De buurman vraagt of het consequenties heeft voor de carrière. "Welnee!", zegt ze gedeceerd. De avond ervoor hebben ze met Hendrik-Jan al over dit punt gesproken. Hendrik-Jan zal de eed uitspreken. Ze is daar blij mee.

■ De eed.

"Ik zweer trouw aan de koningin, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgsmacht. Zo waarlijk helpe mij God Almachtig." Ik moet denken aan wat Hendrik-Jan mij vroeg toen hij mij voor dit gesprek uitnodigde. Of ik gelovig was? Even checken, dacht hij, want het mocht geen gesprek worden over God en godsdienst. Nu deze eed, prachtig, daar kan ik van genieten, van zo'n tegenstrijdigheid. Ik hoor het hem nog zeggen: "Wij zijn niet zo gelovig." Dit doet hij voor zijn moeder. Denk ik.

Verder zijn er bij Hendrik-Jan weinig tegenstrijdigheden. Hij oogt absoluut serieus. Misschien wel iets te. Hij heeft zichzelf voorgenomen de beste van de groep te worden. Het lijkt een onuitgesproken opdracht van zijn vader, die er ook altijd naar heeft gestreefd een heel goed militair te zijn. Ik zie competitie tussen de twee, een spel. Ze geven het in het gesprek ook aan: als je er voor tekent, dan moet je er helemaal voor gaan.

Het lukt hem overigens wel om de beste

te worden. De commandant roept hem nogmaals naar voren om hem te complimenteren met de behaalde resultaten. We horen dan dat het niet alleen om goede cijfers gaat. Hij wordt tot voorbeeld gesteld vanwege zijn verdiensten voor de groep. Moeder Niggendijker naast me gelooft haar oren en ogen niet. Haar zoon! Ze had eerder verteld dat het vak Nederlands een struikelblok was bij eerdere sollicitaties. Nu dit. En hoewel ik de familie nog maar één uur ken, weet ik dat aan de andere kant van de hal, vader en zus ook staan te gloeien van trots. Lekker voor ze, want het was koud bij de deur.

■ Zus Diana.

In enthousiasme doet zus Diana niet onder voor haar vader en 'broertje'. Al op heel jonge leeftijd wist ze dat ze ook zou solliciteren. Er was en is nog steeds 'iets' dat trekt. Ze begon haar opleiding in 1988, eerst de Militaire Opleiding op de LUOS op de vliegbasis Gilze-Rijen, daarna de opleiding tot officier administratieve zaken. Vanaf mei '89 t/m dec. '89 was ze geplaatst bij de Directie Personeel Klu Sectie Plaatsing cursisten. Toen, van januari 1989 t/m juni 1994, geplaatst bij Nederlands Administratief Korps Northag/TWOATAF (thans NAK Duitsland) als Officier Toegevoegd aan de commandant, tevens veiligheidsofficier. Sinds juli '94 is ze wervingsvoorlichter bij de Afdeling Personeelsvoorziening van DPKlu.

"We hebben het van jongs af aan meegekregen. Iedereen in de 'Siedlung' (woongemeenschap, Blomberg) kreeg het mee. Bij ons kwam daar misschien nog bij dat we als gezin zo'n hecht groepje zijn. Wij praten veel en over van alles. Dus ook over wat er op de basis gebeurde. Dan wordt het een deel van je."

Ik breng er tegen in dat het in zo'n situatie toch vooral de jongens zijn die zich het beroep van hun vader als voorbeeld nemen. Waarom heeft zij er als meisje voor gekozen?

"Oei, moeilijke vraag!" Ze weet het niet

goed. Ze vertelt over de organisatie, dat er zo veel openheid is en eerlijkheid en dat ze er zich goed thuis voelt, maar over haar keuze van toen hoor ik weinig.

"Kun je iets meer vertellen over je huidige functie?"

"Ik werk bij de afdeling personeelsvoorziening in Noord-Oost Nederland. Ik geef voorlichting op scholen, banenmarkten, beurzen, arbeidsbureaus, etc.. Een drukke maar heel leuke baan."

"Jij haalt de mensen binnen? Doen jullie ook aan werving van allochtonen?"

"Jazeker! Wij komen zelfs bij de mensen thuis. Als men een huisbezoek wil voor aanvullende informatie dan doen wij dat en op die manier kom je bij verschillende families en dat is leuk en leerzaam. Soms zie je dan dat ouders heel geïnteresseerd zijn, maar het komt ook voor dat ouders totaal geen interesse hebben in de toekomst van hun zoon of dochter. Bij allochtonen families zie je naast alle sociale verbanden ook de culturele verschillen. Leuke en minder leuke zaken." Ze praat gemakkelijk en met een fijn stemgeluid. Een goeie voor het werk wat ze doet, denk ik, maar in de bus had ze me verteld dat ze hoopt over niet al te lange periode de majorsopleiding te kunnen doen. "Dat is bij Defensie ook goed geregeld, de carrièremogelijkheden."

■ Uitzendingen.

Ook de uitzendingen? "Ook! Het hoort er gewoon bij. Alle jonge mensen bij Defensie weten waarvoor ze hebben getekend."

De meningen in de familie Niggendijker zijn unaniem. Gaan. Vader Niggendijker buigt zelfs even schuin naar mij toe om het mij goed duidelijk te maken: "Wij hebben het Wilhelmus in het vaandel staan." Gaan voor het vaderland, dat is je plicht.

"U bent in Turkije geweest, ten tijden van de Golfoorlog, hoe heeft u het daar gehad?"

"Eerlijk is eerlijk, ik ben daar zeven kilo afgevallen. Het was niet altijd even gemakkelijk. Op een dag werden ons de wapens afgenomen. Wat is een militair zonder wapens? Moeilijk te accepteren en toch moet je. Ik heb daar mensen zien afgaan waarvan ik het niet had verwacht. Maar ook het omgekeerde kwam voor, mensen waarvoor ik geen stuiver zou hebben gegeven, die heel goede dingen hebben gedaan. Al met al kijk ik niet met onvrede terug. Je moet er zelf iets van maken. Maar het is nu wel voorbij en ik heb er geen behoefte aan om de films, foto's en documenten van toen uit de kast te halen."

"Hoe is het voor de thuisblijvers geweest?"

Mevrouw Niggendijker: "Je staat achter je man, klaar. Je moet ook vooruit denken, en een beetje creatief zijn. Dan weet je wat er op je af gaat komen en hoe je er het beste op kunt reageren." Ze vertelt hoe ze het toendertijd heeft gered. Eén maal per dag luisterde ze naar het nieuws van CNN. Ze verzamelde de berichten die ze kreeg van haar man, combineerde dit met het algemene nieuws en belde dit dan door naar Diana en Hendrik-Jan. Verder liet ze zich niet gek maken.

Toch heeft ze een punt van aandacht. "Familieleden snappen niet waar het om gaat." Er is in haar beleving te weinig aandacht geweest. Ze weet niet goed aan te geven waarom dat zo was, ze denk angst, maar het kan ook onvermogen zijn geweest.

■ Flycatcher.

Een stem uit de luidspreker van het restaurant waar wij de lunch hebben gebruikt, meldt dat de weerberichten opnieuw zijn verslechterd. We kijken elkaar aan, ieder van ons moet nog een flink stuk rijden. Tijd om het gesprek af te gaan ronden. Ik vraag aan Hendrik-Jan wat nu zijn toekomstplannen zijn.

"Ik word op Leeuwarden gedetacheerd. Eerst twee weken oriëntatie, dan tien weken opleiding op de Peel, FCO, flycatcher. Dan een OTT. Dat staat voor 'opleiding tijdens tewerkstelling'. In Leeuwarden. In de vierde week zal hij de rang van sergeant halen. De OTT zal zes tot acht weken duren, waarna nog een militaire rij-opleiding volgt."

"Wat wordt uiteindelijk je functie?"

"Flycatcher in het ALVD squadron 630 te Leeuwarden."

"Dat was van begin af aan je doel?"

"Nee, eigenlijk wilde ik vlieger worden, maar daarvoor ontbrak het mij aan voldoende papieren." Ik herinner mij zijn moeders woorden. Zijn Nederlands was onvoldoende. Het stak haar dat, hoewel haar zoon een Nederlandse jongens is, hij niet werd aangenomen, doordat hij tijdens zijn jarenlange verblijf in Duitsland onvoldoende Nederlands had geleerd, terwijl allochtone mensen soms zo schijnbaar gemakkelijk worden toegelaten in een opleiding. Het was niet eerlijk. Dat is het misschien ook niet. Maar ze hoeft er geen zorgen om te hebben, hij komt er wel.

Raadsman Joost M. van Langen

MET JE HOOFD I

Gaat de Nederlandse jeugd echt gebukt onder een wolk van wietdampen? Grijpt de jeugd massaal naar de drugs, zoals de alweer wat oudere politici beweren, waarvan er toch een aantal hoogstwaarschijnlijk zelf in de woelige jaren zestig aan een joint gelurkt hebben? We doken de koffieshops eens in, om te kijken wat er waar is van het verhaal dat de jeugd in een zee van drugs aan het verzuipen is, en of het ook werkelijk zo schadelijk is, zoals sommigen beweren.

■ Ontspanning

Harde reggeamuziek knalt uit de speakers en aan de wanden hangen vlaggen in de drie rasta-kleuren geel, groen en rood. Aan de lage tafeltjes zitten een paar bezoekers stond voor zich uit te kijken. Op barkrukken aan de toeg worden ijverig flinke toeters gedraaid. De inrichting is sobertjes, met in een hoek een groot terrarium waar af en toe een hagedis sloom in beweegt. Marcel, 22 jaar, studeert aan de landbouwhogeschool. Hij wil wel vertellen waarom hij in zijn vrije tijd in de koffieshop rondhangt: "Het is voor mij gewoon ontspanning. Ik kan ook de hele dag op mijn kamer zitten en een beetje naar de muur staren, maar dat schiet ook niet op." Hij bluft iedere dag wel wat, vooral Nederwiet, maar bijvoorbeeld weer niet als hij voor een tentamen staat. "Je hebt van die gasten", aldus Marcel, "die de hele dag met hun kop in de wolken lopen, dat is niks voor mij."

De uitbater van de koffieshop valt hem bij. Hij vindt de verhalen die de laatste tijd uit Frankrijk komen, zwaar overdreven en met eventuele schadelijkheid zou het volgens hem ook wel reuze meevalen. "Hier", en hij haalt een beduimeld exemplaar van het Amerikaanse blad 'High Times' van onder de toonbank vandaan, "als het goed is, staat hier een artikel in dat roken van wiet juist goed is voor mensen met astma." Dit moet hij mij eens even uitleggen. Goed voor astma? Het is nauwelijks voor te stellen dat de vette rook goed zou zijn voor mensen met ademhalingsproblemen. "Ja maar zo moet je dat niet zien", verduifelijkt de koffieshopbaas, "Blowen ontspant juist, en daardoor schieten ze minder snel in een krimp, hoe moet ik het zeggen, begrijp je?" Hij ziet dat ik niet helemaal overtuigd raak en vult daarom haastig aan: "bovendien is gewoon roken veel slechter voor je gezondheid." Terwijl de reggeamuziek het tentje vult, en een spotlicht de handgeschreven

prijslijst verlicht, vallen nu ook andere blowers het gesprek bij. "En neem nu de andere landen om ons heen", zegt een jongeman die zijn naam liever niet noemt. "Zij hebben zelf een enorm drugsprobleem en geven Nederland daar de schuld van. Wij hebben zelf eigenlijk geen probleem, softdrugs zijn niet verslavend, je kan er zo mee stoppen als je wilt. We zijn geen junkies." Hoeveel besteedt hij dan ongeveer per dag aan het goedje? "Dat varieert, het kan een tientje zijn, of minder. Per week wel vijftig gulden. Maar als je een avond gaat stappen, ben je meer kwijt", constateert hij en lurkt weer lodderig aan zijn joint.

■ Criminelen

Per koffieshop verschilt de inrichting. De volgende in de rij, want in dit buurtje staan er nogal wat, zoekt het meer in het bruine interieur. Lage kunstleren banken en gedempt licht, met in de hoek een televisie die afgesteld is op MTV. Een enorme biljarttafel moet de stoonde bezoekers tot enige activiteit verleiden. Erg graag een gesprekje aangaan doet de koffieshophouder niet. "We worden al zo lastiggevallend door de kranten en de tv. Ze schilderen ons af als een stelletje criminelen, maar dat zijn we helemaal niet. We verkopen geen harddrugs, daar zijn we heel streng in en dat is ook niet te vergelijken met harddrugs. Daar doen we niet aan", zegt hij stellig. Hier en daar hangen de jeugdige bezoekers afwezig in de banken. Wat vinden zij ervan om de hele dag met hun hoofd in de wolken te lopen? "Ik snap niet", zegt de 21-jarige Ton, "dat de mensen zo lopen te zeiken als je een beetje zit te blowen. Drank is veel gevaarlijker, als je ziet hoeveel mensen bezopen achter het stuur zitten. Dat zal mij niet gebeuren. En ik moet toch zelf weten waarom ik wiet rook?" Gerrie, een 24-jarig, werkloos meisje valt hem bij. "Al die politici zien het gewoon niet zitten dat wij doen

E WOLKEN

wat zij niet kunnen. Drinken mag wel, en tabak roken ook. Maar als ik hier rustig een joint rook, dan is dat opeens niet in orde." Met een brede armzwaai wijst Ton op de kranten. "Kijk eens wat een ellende er in de wereld is. Alle zogenaamde wereldleiders maken er toch een zootje van? Er is overal oorlog en met de economie gaat het ook niet goed, is het dan gek dat ik zit te blowen?" Is dat niet te gemakkelijk, is de tegenvraag. Moet er dan niet gewerkt worden aan een betere wereld, in plaats van hele dagen in de ruimte te zitten staren? Maar daar hebben de koffie-shopbezoekers wel een antwoord op. "Kijk, wij doen niemand kwaad, toch? Wij rennen niet rond met geweren en knallen de boel aan flarden? Waarom laten ze ons niet met rust?" Ook andere bezoekers vinden dat er niemand mee lastig gevallen wordt, en eigenlijk zijn ze de vergelijking met hard-drugsgebruikers goed zat. "We jatten toch geen autoradio's?" Stelt een stoonde bezoeker.

■ Levensdoel

Toch blijft het een beetje onduidelijk, om door de wietdampen heen te zien waarom de jeugdige bezoekers het zo leuk vinden om de hele dag in een rokerig hol te zitten en een beetje voor zich uit te staren. Het is best gezellig, maar de sfeer is op zijn zachtst gezegd een beetje

sloompjes. Alsof je in een film zit die in slow-motion wordt afgedraaid. Ook de gesprekken gaan niet echt ergens over. Als een stel bejaarden zitten de bezoekers gezellig bij elkaar en slaan ze de tijd stuk. "Ach, het valt toch reuze mee?", stelt de koffieshopbaas tevreden, "op deze manier lopen ze tenminste niet op straat zich te vervelen." Dat is inderdaad zo. De meesten zijn inmiddels aardig in de wolken, en er straalt geen greintje agressiviteit uit het gezelschapje. "Weet je wat ook belangrijk is?", veert een bezoeker, die net een flinke teug van een walmende joint heeft genomen, overeind: "Het helpt me met mijn creativiteit. Ik maak muziek, en het is te gek om stond te spelen. Dan beleef je de muziek veel intenser." Maar op de vraag of hij dan nog wel weet wat hij aan het spelen is, reageert hij wat vaagjes. Een verward gesprek ontstaat tussen de aanwezigen over muziek en commercie. Ondertussen zijn een paar klanten gearriveerd, die met hun gemillimeterde koppen en loszittende kleding duidelijk tot de house-scene behoren. "Nee, we blowen ook wel eens wat hoor", reageert één van de house-freaks relaxed, "natuurlijk gaan we veel harder op een pilletje, maar af en toe een joint is nooit weg." Met de toestand in de wereld heeft het volgens hem niet zoveel te maken. "Die is klote, en was altijd al klote." Hij is realistisch genoeg om te begrijpen dat zijn gebruik van softdrugs de wereld niet zal veranderen, maar: "We steunen toch indirect ook de kleine boertjes in de derde wereld?", grapt hij. De koffieshopbaas heeft nog een verhelderende opmerking te plaatsen. "Als iedereen zou blowen, zou er geen oorlog zijn. Iedereen zou dan veel te stond zijn!" Maar op de vraag hoe het dan verder zou moeten met de samenleving als iedereen de hele dag voor zich uit zat te kijken, heeft hij ook niet direct antwoord. "Ik ben toch ook actief", grinnikt een bezoeker die aan de biljartafel een balletje stoot.

Koffieshop nummer drie in de rij is wat 'psychedelischer' aangekleed. Grote vitrinekasten met blacklights verlichten rijen gipsen schedels die een metallic kleurtje hebben. Posters met glimmende motoren en gespierde kerels in middeleeuwse uitrusting die draken bevechten hangen aan de muren. In de bar is kunstig een aquarium verwerkt. Door de al-

gen die de ruit een behoorlijk groen tintje geven, zijn een paar grote vissen te zien. "Piranhas", zegt de dikbuikige koffieshopbaas lizig. "Voor klanten die niet betalen." Een blik op zijn lijst maakt duidelijk dat zijn aanbod niet veel verschilt met dat van de overige shops in de buurt. Ook de prijzen zijn praktisch hetzelfde. Op de vraag, wat hij vindt van de berichten, dat de politie maar eens strenger moet optreden tegen de koffieshops en de overlast, zegt hij nurks: "Moet je horen, met criminele zaken houd ik mij niet bezig. Ik wordt toch al in de gaten gehouden en ik wil niet gesloten worden. Het is allemaal gelul. Alcohol mag wel verkocht worden, en hoeveel doden levert dat jaarlijks in het verkeer op? Als de regering accijns zou heffen op de wiet, zouden ze er bovendien een aardig centje aan verdienen." Harddrugs ziet hij sowieso niet zitten, want hij komt zoals hij zelf zegt, nog uit de hippiegeneratie, en "harddrugs veruimen je geest niet, weet je wel". Ook hier hangt wat jeugd verlept in wat stoelen en banken. Veel wordt er niet gezegd, af en toe grijpt iemand naar een leesmap en bladert er lusteloos wat in. Op de vraag, waarom zij eigenlijk blowen, hebben ze niet echt antwoord. "gewoon, omdat stond zijn wel tof is", zegt een 18-jarige LTS-student, die zijn naam liever niet genoemd ziet, "Als ik stond ben, kan ik me ook beter concentreren." Erg veel wijzer zijn we er niet van geworden, ondanks de vette walm die het uitzicht binnen belemmert. Je zou verwachten dat met al die grammen wiet en hasj er behoorlijk verruimde geesten in de koffieshop zouden rondzwerven, maar als die al aanwezig zijn, dan zeker verstopt in de rook.

■ blabla

De laatste shop die wordt aangedaan is iets apart. Een voorbode van een nieuw soort dopetenten, drugsshops, koffiehuizen of hoe je het ook wilt noemen? In de praktisch lege etalage staat een vitrinekast met vreemde flesjes en maffe pakjes en blikjes met oppeppende dranken. "Nee, wij verkopen geen wiet of hasj", zegt de eigenaar, "We hebben weliswaar alleen plantaardige spullen, maar het zijn meer oppeppende dingen." Enthousiast geworden van zoveel onwetendheid, haalt hij een aantal vreemde paddestoeltjes tevoorschijn. "Kijk, als je deze droogt, en dan eet, ga je licht trippen. En dit hier, dit is goed voor je potentie." Maar wat zijn dan die pillen die hij als extacy verkoopt? "Deze pillen zijn geen extacy uit het laboratorium. Deze pillen bestaan uit zuiver plantaardige producten." Wat er allemaal inzit, weet hij ook te vertellen. "Het zijn in ieder geval geen harddrugs." Zo ziet het er inderdaad niet uit, maar er waren verder geen klanten te bekennen, dus het doel van dit winkeltje bleef duister. Hoe het ook zij, op zich valt het allemaal wel mee in Nederland, en de indruk ontstaat dat de werkelijkheid toch iets anders is dan in de kranten beschreven staat.

Theo Paymans

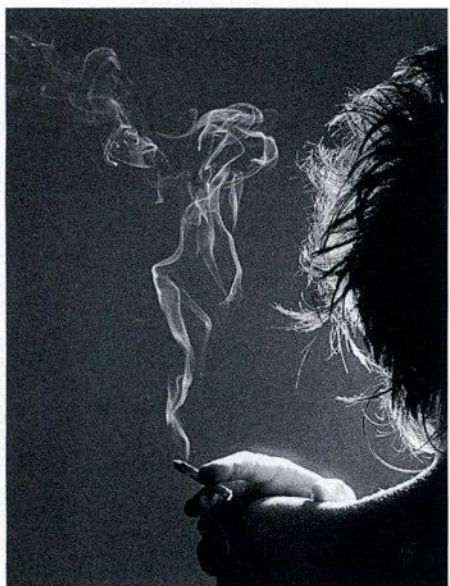
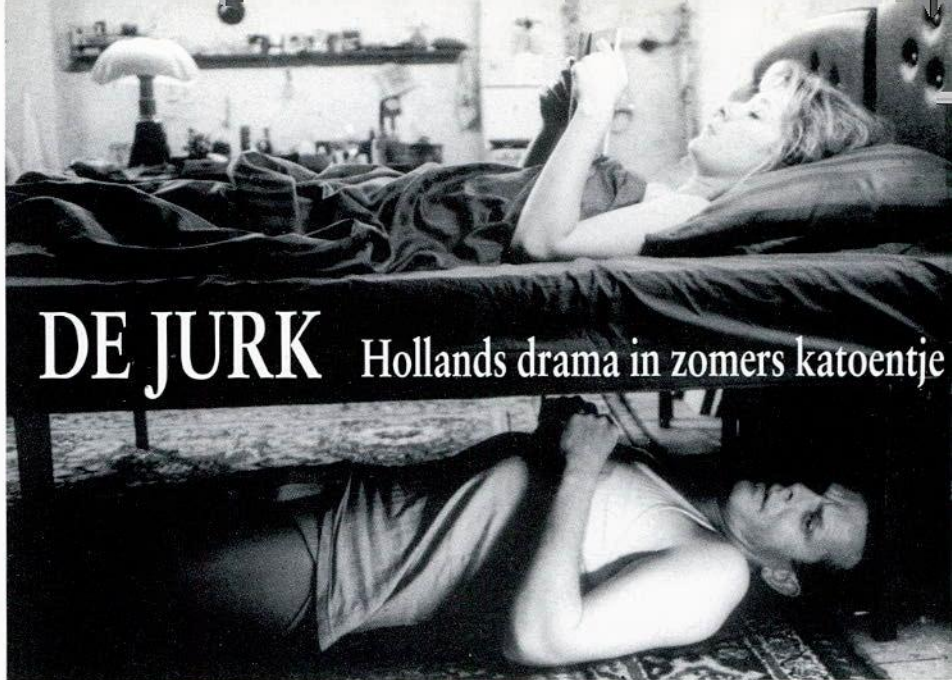

FOTO GERARD VAN ERKLENS

Abel had nog een toevalstreffer kunnen zijn, maar na De Noorderlingen wisten de kenners het zeker: Alex van Warmerdam was een begenadigd cineast, van wie we nog veel mochten verwachten. Klopt: onlangs ging De Jurk in première. Driemaal blijkt meer dan scheepsrecht, want deze derde film is de som van alle inspanningen die de eerste produkties de nu 43-jarige cineast hebben gekost. Van Warmerdam weet in de Jurk de balans tussen absurdisme, drama en komedie zo schitterend te bewaren, en vertelt daarnaast een verhaal dat zo onvoorspelbaar is, dat je als kijker aan je stoel genageld zit. En dat is extra leuk bij een Nederlandse film!

DE JURK Hollands drama in zomers katoentje

"Ik heb vijf jaar over deze film nagedacht, en aanvankelijk wist ik alleen dat ik iets wilde volgen. Eerst dacht ik aan een potlood. Later werd het een jurk." Met deze omschrijving gaf Alex van Warmerdam onlangs in een interview aan dat hij bij zijn derde film duidelijk op een andere manier te werk had willen gaan. En toen hij eenmaal op het idee was gekomen om een jurk in zijn film centraal te stellen, begon het geïnspireerde schrijven. "Een vrouw in een jurk, dat is zelf al film", zei hij. "En als die jurk dan telkens bij andere vrouwen terecht komt, kun je een aantal verschillende verhalen vertellen. Het staat je gewoon vrij om weer weg te gaan als je daar zin in hebt. Dan verhuist de jurk eenvoudig van het ene personage naar het volgende."

Die jurk, een blauwe, bedrukt met rood/gele blaadjes, wordt wat je noemt van begin tot eind gevolgd. De begintitels van de film zijn afgezet tegen de achtergrond van een katoenplant, aan het slot verbrandt de jurk aan het lijf van een zwerfster die wordt gecremeerd nadat ze is doodgevroren. Het allerlaatste reepje, dat haar aanbiddend van de jurk had afgescheurd, wordt zelfs nog vermalen door de messen van een grasmaaimachine. En daartussen ontrolt zich dan het bestaan van De Jurk.

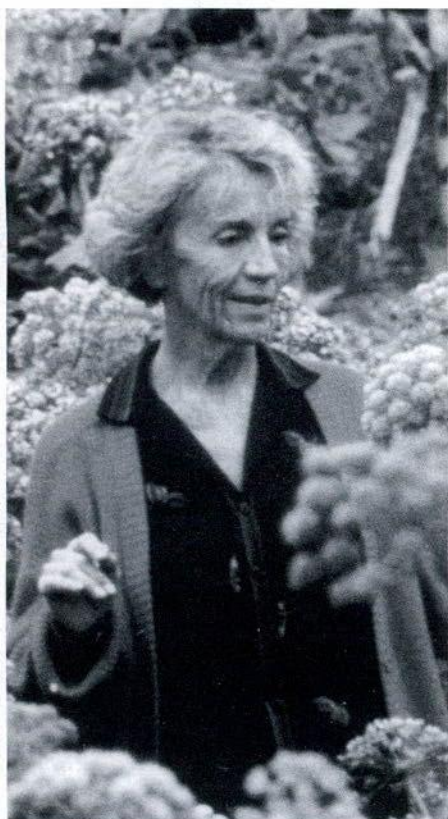
Van alle facetten van het leven van de jurk heeft Van Warmerdam iets gemaakt. Zo spint hij eerst de perikelen van de stofontwerper breed uit. De man krijgt ruzie met zijn opdrachtgevers die niet tevreden zijn over de dessins die hij heeft ontworpen, en dat nieuws krijgt hij te horen op de ochtend dat zijn vriendin voorgoed vertrekt. Maar op het kantoor van de textielfabriek woedt ook weer een privé-oorlogje, zodat er uiteindelijk toch één van de afgekeurde ontwerpen in produktie wordt genomen. Via de machines zien we het stofje ontstaan, en via de fette mode-ontwerper, een griezel met wel heel merkwaardige seksuele voorkeuren, komt de jurk in een etalage terecht. De eerste die hem koopt is een oudere vrouw die het wanhopige gevoel heeft dat die jurk haar moet geven wat

er niet meer is: jeugd, avontuur, leven. Haar man vindt haar te oud voor het fleurige ding, maar ze neemt hem toch. Na haar dood belandt het kledingstuk via een aantal curieuze omzwervingen bij een mooi jong meisje dat met een oudere schilder is getrouwd. Hij heeft totaal geen oog voor haar. In de trein trekt zij echter, in haar uitbundige katoentje, onmiddellijk de aandacht van de treinconducteur die nog maar één wens heeft: haar ontmoeten. Na een vruchteloze jacht, ontkomt de vrouw hem uiteindelijk op het laatste nippertje. Ze is bang geworden van de bezeten treinconducteur, en is blij dat er een bus voor haar stopt. Ze is de enige passagiere, en de chauffeur, zo blijkt al gauw, verwacht een beloning voor bewezen diensten. Als de vrouw uiteindelijk weer thuis is, geeft ze de jurk, waar ze uiteindelijk weinig plezier van heeft gehad, aan een paar jochies die kleding voor Afrika komen ophalen. Via een louché transactie komt het katoentje dan in een tweedehands zaakje terecht waar een blonde tiener hem koopt. Als zij de volgende dag in diezelfde jurk in diezelfde trein zit, wordt diezelfde conducteur opnieuw volledig gebiologeerd door de jurk, die nu door een andere vrouw wordt gedragen. Opnieuw rust hij niet voor hij bij de beeldige tiener tussen de lakens is beland, maar ook dit keer rust er geen zegen op zijn ontmoeting. Het jonge meisje, dat de jurk in een plastic tasje heeft gestopt, raakt hem kwijt als ze even niet oplet. Een zwerfster in een park neemt het tasje mee, en trekt de jurk aan over haar andere morsige lappen. Het is koud, ze slaapt in een hol vlak onder de grond en illusies heeft ze niet meer. Wel een aanbieder: de man die aan het begin van de film betrokken was bij de ruzie in de textielfabriek, en die door zijn kille vrouw inmiddels letterlijk het huis is uitgekeken. Maar hij kan haar niet redden. Einde jurk. Bijna einde verhaal, want de schilder die zijn mooie vriendin niet zag staan, heeft wel diezelfde jurk waarin ze op een dag thuiskwam, op een schilderij vereeuwigd. Dan komt de treinconducteur toevallig in het museum, en ziet het schilderij...

Van Warmerdam heeft De Jurk overgehouden uit een veelheid van ideeën. Zijn allerbelangrijkste criterium was dat elke scene voortdurend rechtstreeks of zijdelings met het kledingstuk te maken moest hebben. Daarvoor heeft hij, naar eigen zeggen, heel sterke scenes na rijp beraad toch uiteindelijk weggeknippt.

Van Warmerdam kon, dankzij het onderwerp, bij De Jurk speelser te werk gaan dan bij zijn twee vorige films, en dat is hem goed bevallen. De Jurk is al met al een zeldzaam originele, verrassende film geworden die zich toch zo soepel en natuurlijk laat vertellen, dat je er al het geschaaf en geveel absoluut niet aan afziet. Dat is ook meteen het criterium voor echt vakwerk: dat het lijkt alsof de jurk werkelijk op de grillen van het lot van de ene naar de andere vrouw is gefladderd. Van Warmerdam heeft zich omringd met grote acteurs en actrices, die zich soms niet te goed voelden voor scenes van een paar minuten of zelfs een paar seconden (Carol van Herwijnen bijvoorbeeld als verkoper in een kledingzaak, Rudolf Lucier als de abjecte mode-ontwerper, of Rijk de Gooyer als de man die de jurk te jeugdig vindt voor zijn radeloze vrouw). Een vrij grote rol is weggelegd voor beeldige Ariane Schluter in de rol van de schildersvrouw. Olga Zuiderhoek is verrassend treurig als de zwerfster, en Alex van Warmerdam zelf als de treinconducteur brengt de juiste dosis absurdisme mee voor zijn rol. Hij fungeerde voorts als producent, scenarist en regisseur. De Jurk is een film die voor veel interpretaties vatbaar is: je kunt er een parabel in zien over de maatschappij waar alles in elkaar grijpt, of over de contactgestoordheid van de mensen, maar ook over de vergankelijkheid of over de onvoorspelbaarheid van alles wat een mens overkomt. Van Warmerdam maakt de indruk dat hij zelf ook wordt verrast door wat De Jurk aan capriolen heeft uitgehaald, alsof het kledingstuk echt een eigen leven heeft geleid. Ik voorspel weer veel prijzen, ook op buitenlandse festivals. En een Gouden Kalf is natuurlijk wel het minste...

Film in 't kort

CHILDREN OF NATURE

Alleen al vanwege het feit dat *Children of Nature* (Born Natturunna) de eerste IJslandse film is die ooit in ons land wordt vertoond, is enige aandacht op z'n plaats. Laat u verder niet afschrikken door het feit dat het hier een verhaal over twee bejaarde mensen betreft, want in feite is dat van ondergeschikt belang. De film gaat over mensen die het heft in eigen handen nemen, als er dingen gebeuren die ze niet terecht vinden. En dat is van alle landen en van alle tijden. De oude Thorgeir ziet zich genoodzaakt zijn vee te verkopen en bij zijn dochter in te stad te gaan wonen. Zij kan hem niet lang hebben, en al snel belandt hij in een bejaardenoord. Daar ontmoet bij Stella, een vriendin uit zijn vroegste jeugd. Stella maakt veel problemen, want ze wil sterven in de streek waar ze geboren is. De twee oude mensen stelen een jeep en beginnen aan een barre tocht door het woeste maar indrukwekkende fjordengebied. Als Stella rust gevonden heeft, is ook voor Thorgeir de missie volbracht. IJl van sfeer, en tegelijk vaak geestig door de doortastende manier waarop de oude mensen optreden, en tegelijk helemaal van deze tijd, waarin de grijze golf onstuitbaar aangroeit.

CYCLO

Regisseur Tran Anh Hung, Vietnamees, voorzitter van de jury in Cannes afgelopen zomer, won met zijn eigen film *Cyclo* datzelfde jaar in Venetië de Gouden Leeuw. Eenvoudig is zijn film voor westerse kijkers niet, maar wie oog heeft voor uitheemse vormgeving en problematiek, zal genieten. Centraal staat een jonge jongen die met een fiets-taxi in Ho Chi Minh Stad zijn brood verdient. Hij woont nog bij zijn uitgebreide familie en elke cent is hard nodig. Op een dag wordt zijn voertuig gestolen. Vanaf dat moment is hij overgeleverd aan kwade krachten, want hij ziet zich genoodzaakt om in de kleine criminaliteit te gaan om de fiets aan zijn werkgever terug te kunnen betalen. Naast een beklemmend beeld van die enorme, meedogenloze stad die als een brullend monster de nietige jongen en zijn fiets dreigt te verslinden, vertelt de regisseur een aantal zijlijnen in een veel poëtischer stijl, waarbij hij een daadwerkelijke jonge dichter als een soort commentator/annex alter ego laat optreden.

BLUE IN THE FACE

De manier waarop *Blue in the Face* tot stand is gekomen is op zich al een verhaal. De makers van *Smoke* hadden n.l.

nogal wat materiaal over. Inmiddels hadden vele beroemdheden te kennen gegeven dat ze best ook een rolletje in zo'n geestige film zouden willen spelen. En dus veegden Wayne Wang en hoofdrolspeler/producent Harvey Keitel de krullen bij elkaar, en schreef Paul Auster, die ook het scenario voor *Smoke* had gemaakt, de verbindende teksten voor de tweede film. Zo zien we sigarenhandelaar Auggie Wren (Keitel) weer in zijn winkel in Brooklyn, waar de klanten in en uit lopen. Het blijkt dat de eigenaar plannen heeft om de winkel te verkopen. Uiteindelijk gaat dat natuurlijk niet door. Verder vangt Auggie weer een kleine straatrover, Roseanne klaagt haar nood over haar saaie echtgenoot, Madonna komt een muzikaal telegram afleveren, en Jim Jarmusch rookt bij Auggie in de winkel zijn laatste sigaret. Daarnaast gebeuren er nog veel meer heel kleine dingen, vaak pure improvisaties, die ook deze film tot een must voor de echte fijnproever maken. O, wat leuk!

GET SHORTY/BROKEN ARROW

De miraculeuze manier waarop John Travolta uit zijn eigen as is herrezen is in Hollywood nog niet vaak vertoond. Maar hij is opeens weer hot, en maakte kort na elkaar drie films. Twee ervan gaan binnen afzienbare tijd in première. In *Get Shorty* is Travolta, een beetje dikker geworden maar nog altijd lekker zelfverzekerd en soepeltjes in de heupen, een geldschietster die voor zijn werk in Hollywood terecht komt. Daar ontdekt hij dat er voor een handige jongen veel te ritselen valt. In *Broken Arrow* van John Woo is Travolta geen gemakkelijke handige jongen meer die het niet zo nauw neemt met de wet: hij speelt een doortrapte militair die de frustratie over het uitblijven van promotie vertaalt in het stelen van twee atoomwapens. In feite is de film hinderlijk simpel van opzet, maar hij munt uit door de schitterende actie-scenes, en de vele special effects. Bovendien was Travolta Woo dankbaar omdat die hem eindelijk eens 'een pure slechterik' liet spelen. Voor de fans is dat wel even slikken, maar Travolta geniet met volle teugen van zijn herkansing. Geef hem eens ongelijk.

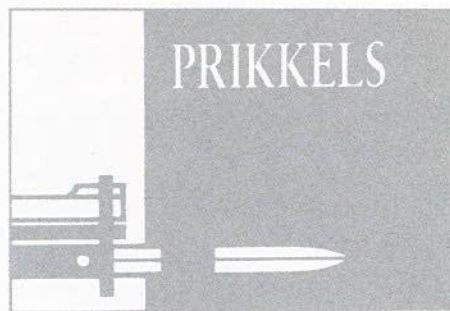
Leonore van Opreeland

Travolta in Get Shorty

SPIONAGE

Het gebeurt wel vaker. In feite is het een bekend verschijnsel.

Nederlandse dames worden met de regelmaat van de klok door Italiaanse heren in verlegenheid gebracht. Het was ook de vraag of mevrouw Thissen, de enige vrouwelijke Nederlandse defensieattaché, geaccrediteerd in Griekenland, er goed aan deed haar privé-bezoek in gezelschap van de Italiaanse militaire attaché aan het Griekse eiland Lesbos te brengen.

De Italiaan bleek, waarschijnlijk ten behoeve van zijn kinderen, ijverig nummers van voor- en vaartuigen genoteerd te hebben en kennelijk ook de huisnummers te hebben opgeschreven van percelen waarop zich voor militaire doeleinden ook te gebruiken hijskranen, loopplanken, fitnessruimten en wasserettes bevonden. Hoe het precies gekomen is, is nog niet bekend. Maar op een terrastafeltje van een visrestaurant, waar beide diplomaten, kennelijk moe van hun geheime missie, neerstreken, hebben zij het notitieboekje met de geheime gegevens laten liggen. De vraag is natuurlijk waarom zij dat gedaan hebben. Echte spionnen laten hun, op zo levensgevaarlijke wijze verkregen, gegevens immers niet slingeren. En hoewel diplomaten over het algemeen geen echte spionnen zijn, zijn zij toch getraind in het zorgvuldig omgaan met de onder hun beheer zijnde stukken. Er zijn een aantal verklaringen voor de klaarblijkelijke achteloosheid. De eerste is dat beiden meer interesse voor elkaar dan voor de zaak hebben gehad en, wat toch menselijk is, het meisje voor het werk hebben laten gaan. Een andere mogelijkheid is dat de genuttigde vischotel zo slecht viel, dat ze hals over kop het erf van het etablissement hebben verlaten en daarbij wel aan de regenjas maar niet meer aan de notities hebben gedacht.

Nog waarschijnlijker is de verklaring dat ze met opzet de notities hebben laten liggen in de wetenschap dat de ober deze vervolgens aan de Griekse geheime dienst zou overdragen. Op die manier zouden zij de Griekse regering de indruk kunnen geven dat er inderdaad door hen gespioneerd werd. De Griekse regering

zou zich dan uiteraard moeten afvragen wat er dan wel zo belangrijk op dat Lesbos is, dat het voor spionage door Nederland en Italië ten behoeve van Turkije in aanmerking komt. Het onderzoek zou dan uitwijzen dat er behalve de nummers van de auto's en genoemde opstallen geen enkel militair interessant object te bekennen is. En dit zou dan vervolgens bij de Grieken de vraag kunnen doen rijzen of men op dat eiland niet echt iets dat het spioneren waard is zou moeten installeren. En in dat geval zouden beide diplomaten met hun catalogus van overbodig geworden Nederlands en Italiaans oorlogsmateriaal kunnen komen om daarmee de Griekse bondgenoot en de eigen nationale schatkist van dienst te zijn. Het voordeel zou zijn dat men de te leveren zaken van huis uit kent, en het tijdrovende achterhalen van serie- en apparaatnummers achterwege kan blijven.

Toegegeven, het lijkt een wat geknustelde redenering. Maar het alternatief is dat we echt gespioneerd hebben. Het meest waarschijnlijke is dat we dat ook gedaan hebben. Zoals iedereen weet en blijkt uit conceptrapporten, die alleen staatssecretaris Linschoten nog niet gezien heeft, bereiden we tezamen met Italië met een aanval op Griekenland voor. In het geheim zou in Amerika kolonel Karremans al in een antieke Romeinse strijdswagen gesignaleerd zijn, rechtopstaand en in volle galop oefnend voor onze glorieuze overwinningssparade, straks - samen met de Italianen - in de straten van het verslagen Athene.

Leon Wecke

Het is alweer enige jaren geleden, dat een goedmoedige rode kater deel uit ging maken van ons gezin. Bij zijn introde, na een zichtbaar zwerversbestaan, werd hij voorlopig "rooie" genoemd. Na enige tijd herstelde zijn uiterlijk maar het bleef de goedheid zelve. We zochten dus naar een naam voor hem die meer van toepassing was.

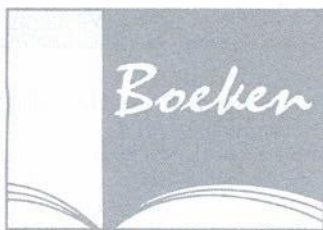
In diezelfde periode werd de toenmalig politiek leider van de VVD, Joris Voorhoeve, door zijn partij de laan uitgestuurd. Zoals hij zich manifesteerde tijdens de verkiezingscampagne was reeds te voorspellen dat hij niet zou scoren. Musicerend op de hoorn, samen met zijn gezinsleden, bleek geen succes voor stemmenwinst. Hij was eigenlijk veel te aardig voor een politicus. Vanaf die tijd noemden we onze nieuwe huisgenoot Joris.

Onze verbazing was groot toen de VVD bij de formatie van het paarse kabinet Voorhoeve kandidaat stelde als minister van defensie. We hadden juist de indruk dat hij als wetenschapper bij het instituut Clingendael optimaal functioneerde. In plaats van met militante liberalen kreeg hij nu te maken met generaals. Dat is ook niets voor Joris, dachten wij en na een jaar werd dat duidelijk. Een generaal, die zich belangrijk voelt, zal zich bij een zwakke politieke leiding proberen te manifesteren. Toen Vredeling als minister van defensie problemen kreeg met dergelijke generaals, stuurde hij ze naar huis. Voorhoeve heeft dat niet gedaan en dat had ook niemand verwacht.

De gezagscrisis in het landsbestuur beperkt zich niet tot defensie. Eén van de conclusies van de commissie Van Traa was duidelijk. Men stelde dat het fundamenteel mis was met de gezagsverhouding tussen enerzijds ministers en burgemeesters en anderzijds de ambtelijke top van justitie en politie. Je zou denken dat sommige topambtenaren staan te dringen om een politieke functie te gaan vervullen. De praktijk is echter anders. Het salaris en zeker de rechtspositie van een topambtenaar zijn zodanig dat men niet wil ruilen met het onzekere bestaan van een politicus. Maar de Couzy's en de Nordholts willen zich in de publiciteit wel als zodanig gedragen als de politieke leiding zwak is.

Eén dezer dagen werd bekend dat minister Sorgdrager haar ambtelijke top van het ministerie van justitie naar elders gaat overplaatsen. Indien zich aan mijn huideur een wat agressieve zwervpoe meldt, krijgt zij zeker de naam Winny.

Cor Out

Hugo Pos

In 1985 kwam bij In de Knipscheer het debuut uit van de toen 71-jarige Hugo Pos, de verhalenbundel *Het doosje van Toeti*. Eind vorig jaar verscheen zijn negende boek, de autobiografie *In Triplo*. Al in de inleiding ontleent hij nieuwsgierigen naar pikante onthullingen uit zijn kleurrijke leven de hoop: *Intieme details van mijn persoonlijk leven komen er niet in voor, het is in de verste verte geen familiealbum*. Ter zelfrechtvaardiging zegt Pos evenmin te hebben geschreven: *Zelfrechtvaardiging voor en tegenover wie? Voor God? Mijn diepste geloof is mijn ongeloof*. Waarom dan wel dit boek? Halverwege verklaart Pos dat hij *...door het schrijven van dit ego-document er achter tracht te komen hoe op de lange duur mijn drie afzonderlijke gestalten, Surinamer, Nederlander en jood, die om beurten hun gezichten lieten zien of als het zo uitkwam zich schuilhielden, in elkaar zijn gevloeid tot één en dezelfde persoon*.

Hugo Pos (Paramaribo, 1913) komt op 14-jarige leeftijd naar Nederland, studeert rechten in Leiden en Parijs, vlucht na de capitulatie via Rusland, Japan en Canada naar Engeland en krijgt een officiersopleiding bij de Prinses Irenebrigade. In 1942 is hij kanonnier op een koopvaardijsschip in de Caribische Zee (*...geen aalmoezenier die je aan je hoofd zeurde met de grote levensvragen...*) en overleeft een geslaagde Duitse duikbootaanval. Na rechterlijke taken in Nieuw Guinea, Portugees Timor en bij het Internationaal Tribunaal in Tokio, werkt hij vanaf 1950 in Suriname als rechter en procureur-generaal. *In 1964, ik ben dan vijftig jaar, verhuis ik met mijn gezin naar Holland*. Daar wordt hij rechter in Amsterdam in de Provo-tijd

en dan raadsheer in Den Haag. Na zijn pensionering wordt hij literair recensent van Het Parool en Trouw. Pos heeft zijn

avontuurlijke levensloop ingehouden beschreven en de nadruk willen leggen op de innerlijke problemen die ermee gepaard gingen: zijn houding ten aanzien van de Indonesische revolutie (*De doodstraffen die ik zo moeilijke geest had bezwaarden me*), zijn opvatting over de berechting van oorlogsmisdadigers in Japan, de opkomst van het nationalisme in Suriname. Ook vertelt hij verhelderend over de achtergrond van zijn verhalen en over de boeken die hem hebben beïnvloed.

Hugo Pos: In Triplo. In de Knipscheer, Amsterdam 1995. 252 blz. geb. f 39,50.(FS)

Strandmuziek

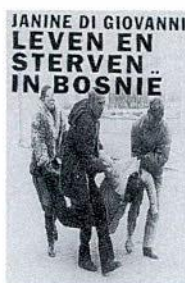
Al weer enige maanden ligt de nieuwste roman *Strandmuziek* van Pat Conroy in de boekwinkel. Conroy is de auteur van de wereldberoemde en met succes verfilmde romans *Prins der Getijden*, *De Grote Santini* en *Heren der Discipline*.

In *Strandmuziek* beschrijft Conroy een aangrijpend verhaal over liefde, de verwerking van verlies en het besef dat het nooit te laat is om te vergeven. Jack McCall is, na de zelfmoord van zijn vrouw Shyla, met zijn dochtertje Leah gevlucht naar Rome, weggevlucht naar Rome, weggevlucht voor het verdriet en de conflicten met de mensen die hem dierbaar zijn. Als Jack McCall noodgedwongen terugkeert naar Amerika komt hij door toedoen van zijn vrienden en schoonzuster opnieuw in de greep van het verleden waarin de Holocaust (Joden-vervolg) een hele belangrijke rol speelt. Er komt langzaam een proces op gang waardoor uiteindelijk oude, door de Holocaust veroorzaakte wonden worden geheeld en een reeks verzoeningen, o.a. met zijn broers, tot stand wordt gebracht. Van begin tot het eind een prachtig levensrecht verhaal, verteld door een meester.

Pat Conroy: Strandmuziek. Spectrum Utrecht, 1995. 648 blz. geb. f 59,90.(EK)

Bosnië

De in Engeland werkende Amerikaanse journaliste Janine di Giovanni werd midden 1992 door de Sunday Times naar Bosnië gestuurd. Ze verbleef er, met tussenpozen, tot de zomer van 1994. Over haar bevindingen schreef ze een indringend

boek: *Leven en sterven in Bosnië*. In de inleiding licht de auteur toe wat de lezer te wachten staat: *Het zijn persoonlijke*

herinneringen, een poging om niet te vergeten, een poging om me te herinneren hoe de dingen waren, hoe de mensen leefden, hoe ze stierven. Het is zonder meer een zeer geslaagde poging en wie dit boek gelezen heeft zal de inhoud niet snel vergeten.

Ze is een scherp waarnemer (over een oververmoeide arts in Mostar: *Ze zag eigenlijk niets, haar hersens waren overgeschaald op de automatische piloot, ze bewoog zich plichtmatig, op een uitgeputte, hersendode manier, maar ze bewoog tenminste nog haar handen, haar vingers knipten verband door, namen de polslag op, vulden spuiten*.) en een voortreffelijk interviewster (een moslim-ingenieur: *En we kunnen niets over de toekomst zeggen. Het is net een ziekte, een vreselijke ziekte, we zijn er aldoor mee bezig. We weten niet waar we naar toe gaan, maar we maken ons geen zorgen want hier hebben we toch niets meer*). Daarenboven neemt ze haar vak uiterst serieus en schuwt ze geen moeilijkheid om datgene te doen wat van haar verwacht wordt: te beschrijven hoe mensen gedurende lange tijd, onder de meest bizarre omstandigheden, in leven trachten te blijven.

In één woord: indrukwekkend! Tenslotte nog een opmerkelijke passage uit haar boek (in het bijzonder voor het personeel van 13 Luchtmobiel): *Srebrenica, een veilig toevluchtsoord, beschermd door de wereld, was eigenlijk al in handen van de Serviërs gevallen*. Di Giovanni schreef dit in april 1993.

Waarvan acte!
Janine di Giovanni: Leven en sterven in Bosnië. Van Gennep, Amsterdam, 1995. 190 blz. f 29,90.(WH)

Chinese wijsheid

Al enkele keren eerder werd hier melding gemaakt van weer een nieuwe vertaling van de Tao-Te-Tjing van Lao-tse. Meestal betrof het nogal dure uitgaven. Nu kan men voor een zacht prijsje in het bezit komen van dit juweel van oude Chinese wijsheid. Eind '95 kwam een door Paul Kluwer ingeleide en vertaalde *Daodejing* van Laozi uit bij Ankh-Hermes in de nieuwe

reeks *Kleine Klassieken*. Dit zijn fraai gebonden boekjes in zakformaat, die oude teksten op nieuw en goedkoop onder de aandacht willen brengen. Zo verschenen De Bhagavad Gîtâ, De Yoga-Aforismen van Patanjali en Het evangelie van Maria Magdalena en verschijnen in september De Bergrede en Thomas en zijn evangelie.

In zijn inleiding op de *Daodejing* vertelt Paul Kluwer, die zich al 50 jaar in Laozi verdiept, dat hij meer dan 70 vertalingen in het Nederlands, Duits, Engels en Frans bezit en hoe sterk deze onderling verschillen. Gewoonlijk wordt de titel vertaald als het Boek (Tjing) van de Weg (Tao) en de Deugd (Te). Kluwer koos

voor het Boek van 'de diepste zin van het Leven' (Dao) en 'de ware weg van het hart' (De) of (kort samengevat) het Boek van het

Leven en de Liefde.

Laozi, hetgeen 'grijsaard-kind' en 'oude wijze' betekent, was archivaris in het keizerlijke China in de 6e eeuw v. Chr. en een oudere tijdgenoot van Confucius. Tot slot een deel van nr.33 van zijn 81 wijze spreken:

Wie de ander kent is verstandig, wie zichzelf kent is verlicht.

Wie de ander overwint is krachtig, wie zichzelf bedwingt is machtig.

Laozi: Daodejing. Ankh-Hermes, Deventer 1995. 120 blz. geb. f 17,50.(FS)

Thuisland Babylon

In mei 1968 speelde Daniël Cohn-Bendit een belangrijke rol bij de studentenopstand in Parijs. Hij diende de stad Frankfurt als functionaris voor multiculturele aangelegenheden en is thans lid van het Europese Parlement voor de Groenen. Zijn kosmopolitische achtergrond zal mede hem ertoe gebracht hebben zich te verdiepen in de Westeuropese en in het bijzonder de Duitse multiculturele samenleving in wording.

Thuisland Babylon schreef hij in samenwerking met Thomas Schmid. Als eerste hoofdpunt tonen zij aan dat immigratie en de ontwikkeling van een multiculturele samenleving weliswaar de laatste jaren, met grote aantallen gastarbeiders, vluchtelingen en asielzoekers, een grote versnelling ondergaan, maar dat zij in feite al eeuwen aan de gang zijn. Dat is eigenlijk altijd met wrij-

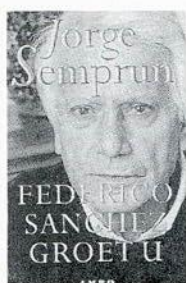
vingen en botsingen gepaard gaan, en soms zijn er, direct of indirect, rampen uit voortgekomen. Niets of niemand heeft die ontwikkeling echter kunnen tegenhouden. Zonder volstrekt onmenselijke maatregelen is zij ook nu niet tegen te houden, als we dat al zouden willen. De auteurs vinden dat we dat niet zouden moeten willen, en tonen ook aan dat die ontwikkeling, met alle moeilijkheden waarvoor ze ons stelt en waarvoor zij de ogen allerminst sluiten, integendeel de samenleving ten goede komt. De 'ontvangende' samenleving, in dit geval dus de Duitse, wordt er kleurrijker en in veel opzichten beter van. De auteurs becijferen zelfs, met voor mij niet contro-leerbare getallen, dat de Duitse economie jaarlijks tenminste 300.000 immigranten nodig heeft, en dat de financiële balans - van overheidsuitgaven ten behoeve van de nieuwkomers tegenover inkomsten uit aan hen opgelegde belastingen - voor de staat miljarden DM positief is! Problemen te over intussen, die de auteurs helder beschrijven en voor enkele waarvan zij oplossingen voorstellen. Ze doen dat heel overtuigend, zodra je als lezer de soms wat Duits-ingewikkelde redenering kunt volgen. De vertaling, door een collectief van studenten aan de Katholieke Vlaamse Hogeschool in Antwerpen, is helaas slordig en niet vrij van barbarismen. De tekst wisselt van het ene hoofdstuk op het andere sterk van toon tussen Zuid- en Noordnederlands. Nog afgezien daarvan wemelt de vertaalde tekst van fouten die bij een zorgvuldige redactie vermeden hadden kunnen worden. Jammer van een in alle andere opzichten belangrijk en bijzonder fatsoenlijk boek, dat aan iedereen, en aan sommige politici in het bijzonder, ter lezing aanbevolen moet worden.

Daniël Cohn-Bendit en Thomas Schmid: *Thuisland Babylon*. Uit het Duits vertaald door studenten van de KVH Antwerpen. Hadewijch, Antwerpen/Baarn. 135 blz. f 34,90.(CS)

Federico Sanchez groet u.

In 1939 was Jorge Semprun vijftien jaar oud. In dat jaar erkende de Nederlandse regering aan het eind van de Spaanse burgeroorlog het regime van Franco.

Jorges vader, de laatste republikeinse ambassadeur van Spanje in Nederland, kon vertrekken. In ballingschap in Frankrijk raakt de jonge Semprun bij het verzet tegen Nazi-Duitsland betrokken. Hij wordt opgepakt, maar overleeft het concentratiekamp Buchenwald. De bevrijding betekent voor hem nog geen terugkeer naar Spanje. Daar heerst immers nog steeds Franco. Als communist blijft Semprun onder de schuilnaam Federico Sanchez actief in het Spaanse verzet. Ook in de internationale communisti-

sche beweging speelt hij een rol. Hij maakt naam als scenario- en romanschrijver. In de loop van de jaren '60 neemt hij afstand van het heersende communisme, en tenslotte wordt hij door de Spaanse communistische partij uitgestoten. Na Franco's dood in Spanje teruggekeerd fungeert hij enkele jaren als minister van Cultuur. Nederlandse televisiekijkers kunnen zich hem herinneren als een van de deelnemers aan Wim Kayzers programma's 'Nauwgezet en wanhopig'. Federico Sanchez groet u is niet Jorge Sempruns autobiografie. Die heeft hij al eerder geschreven. In dit boek komen de vragen aan de orde die een levensloop als de zijne opwerpt. Banneling, verzetsman, communist, renegaat, minister in een postdictatoriale parlementaire monarchie - zo'n carrière kun je niet doorlopen zonder enig zelfonderzoek. Semprun doet dat boeiend en ook wel overtuigend, zij het niet zonder zelfgenoegzaamheid.

Jorge Semprun: *Federico Sanchez groet u*. Uit het Frans vertaald door Ineke Meertens. Ambo, Baarn 1995. 224 blz. f 39,90.(CS)

Thriller

Voor liefhebbers van thrillers met een historische invalshoek behoeven de Portland-boeken van Martin Koomen geen aanbeveling.

Daar geldt onverminderd voor zijn tiende en naar verluidt laatste Portland-thriller: *Adieu, Portland*. In dit boek

reizen Robert Portland en zijn trouwe maatje luitenant Eduard Fokkema plotsklaps af naar Praag om "een zaakje" op te lossen. Beide officieren zijn in dienst bij de Sectie BO (Bijzondere Opdrachten), de geheime organisatie voor contra-spionage en het is in die hoedanigheid dat zij op zoek gaan naar de moordenaar van de echtgenote van een hoge marine-officier. De vrouw van schoutbij-nacht Van Twickel, de beeldschoone Tsjechische Irena Sjramek, wordt met ingeslagen schedel gevonden op het strand van Scheveningen. Het spoor leidt naar Praag. Het is het jaar 1937 met een nazi-Duitsland waar in het bijzonder voor Tsjechoslowakije al de nodige bedreiging vanuit gaat. Met de twee spionnen lijkt het deze keer verkeerd te gaan aflopen wanneer ze op een gemaskerd bal van het "Sudetendeutsche Heimatfront" ontmaskerd worden en door de Tsjechische autoriteiten worden aangezien voor leden van de Gestapo. Martin Koomen: *Adieu, Portland*. Van Gennep, Amsterdam. 1995. 172 blz. f 29,90.(WH)

Stress

Robert M. Sapolsky is buitengewoon hoogleraar in de biologie en neurotechnisch onderzoek aan de Universiteit van Stanford en ontving in 1992 de prijs voor de Beste Jonge Onderzoeker van het Jaar. Sapolsky zelf zegt over zijn boek *Waarom krijgen zebra's geen maagzweer?* het volgende: "Dit boek draait om stress, om ziekten die verband houden met stress en om de manieren waarop met stress omgegaan kan worden. Hoe kan het dat ons lichaam zich aan sommige stressvolle gebeurtenissen kan aanpassen en dat we van andere ziek worden? Waarom zijn sommigen van ons uitzonderlijk gevoelig voor ziekten die verband houden met stress? Hoe kan psychologische stress ons ziek maken? Wat heeft stress van doen met onze gevoeligheid voor depressies of met het tempo waarin we verouderen? Tenslotte, hoe kunnen we effectiever omgaan met de stressoren die ons omringen?"

Voorgaande vragen worden allen op een zeer toegankelijke, zelfs geestige manier besproken. Ook de tips over hoe met stress om te gaan maken *Waarom krijgen zebra's geen maagzweer?* tot een uniek en leerzaam boek. R.M. Sapolsky: *Waarom krijgen zebra's geen maagzweer?* Spectrum, Utrecht 1995. 318 blz. f 47,50.(EK)

Portugese prachtroman

Voorgoed. Hier sta ik dan. Het is heet, een zomermiddag in augustus. Ik kijk naar de middag om me heen, een benauwende hitte, eindelijk mijn eindbestemming binnen bereik. En een abrupt gevoel van opwindende rustig nou maar. Vanwege het serene aanleren van de stilte. Niets anders dat je nog zou moeten leren? Nee. Zo begint *Voorgoed* van Vergilio Ferreira (1916), waarvan begin dit jaar een vertaling (door Piet Janssen) uitkwam in Portugese Bibliotheek van De Prom. De roman verscheen in 1983, twee jaar na Ferreira's pensionering als leraar klassieke talen, en heeft duidelijk autobiografische trekken. De oude bibliothecaris Paulo keert terug naar het huis van zijn kinderjaren in een landelijk dorpje waar hij door twee tantes is opgevoed. Hij herinnert zich tijdens deze ene zinderende middag in het verlaten huis fragmenten van zijn leven en probeert daarvan de betekenis te doorgronden. Hij ziet de realiteit onder ogen: hij was eenzaam en is eenzaam gebleven. Zijn geliefde, aan kanker overleden vrouw Sandra, zijn op haar 21ste verjaardag van huis weggelopen dochter Xana, zijn in een psychiatrisch gesticht gestorven moeder, zijn liefde voor de taal, zijn vak, niets kon die eenzaamheid opheffen. Nooit gebonden aan enig geloof of levensleer verzoent hij zich tenslotte - een-

zaam voorgoed - toch met het bestaan door de grootsheid van al wat hem omgeeft en te boven gaat te aanvaarden, zoals de stenen, sterren en dieren,

die er genoeg mee nemen te zijn wat ze zijn. Een melancholische, in taal en beelden schitterende roman die naar meer vertalingen doet verlangen uit dit rijke oeuvre. Ferreira, een van de grootste Portugese schrijvers van deze eeuw, overleed begin maart van dit jaar.

Vergilio Ferreira: *Voorgoed*. De Prom, Baarn 1996. 251 blz. f 35,=.(FS)

Wim Heij
Erika Krijt
Cornelis Schepel
Frank Spoelstra

EEN 'WEEZENKAS' ZONDER 'WEEZEN'?

de nederlandse
TIENG

Weezen met twee ee's bestaan niet meer. Maar bestaan er ook geen wezen meer? Het woord roept 19de-eeuwse associaties op met armenzorg, noodduft, bedeling... Natuurlijk, de moderne sociale voorzieningen en studieregelingen hebben veel materieel leed doen verdwijnen. Maar toch, kinderen en jongeren kunnen bij het overlijden van een van hun ouders geconfronteerd worden met een diep in de eigen levenssfeer ingrijpende materiële verandering...

Het gelijktijdig overlijden van beide ouders is uitzonderlijk (al komt het bij verkeersongevallen nog steeds voor), maar ook als één van de ouders of verzorgers overlijdt, vindt vrijwel onvermijdelijk inkomensvermindering plaats. Ofwel door een - altijd lager - weduwen/weduwnaars pensioen, ofwel omdat veel extra kosten gemaakt moeten worden voor huishoudelijke vervanging. De kinderen merken dat omdat allerlei zaken die tot hun levenssfeer en -stijl behoord hebben, opeens niet meer 'kunnen': dure scholen of studies, aanschaf van muziek-instrumenten of sportattributen, lessen en clubs, vakanties met vrienden...

De vereniging Weezenkas maakt die 'extra's voor uw kinderen mogelijk, wanneer u of uw partner onverhoopt voortijdig komt te overlijden. Een zekerstelling die voortduurt tot het moment waarop meer dan het minimumjeugdlloon verdiend gaat worden voor een contributie van f 20,00 per jaar.

■ Voor niet-kerkelijken

De vereniging Weezenkas werd in 1895 opgericht op initiatief van de vader der vrijdenkers A.H. Gerhard. Een eeuw geleden konden ouderloze kinderen van niet-kerkelijken slechts op de lokale armenzorg rekenen. Vandaar dit idealistisch initiatief. De oude uitgangspunten indachtig staat het lidmaatschap van de Weezenkas ook nu nog alleen open voor die meerderjarigen die zich niet als lid van een kerkgenootschap beschouwen. Daarbij maakt de vereniging geen onderscheid tussen gehuwden en duurzaam samenwonenden: het gaat om de steun aan getroffen kinderen, niet om de samenlevingsvorm die hun ouders of verzorgers gekozen hadden.

De Weezenkas is geen verzekerings-

maatschappij in de gebruikelijk zin. In situaties waarin een beroep op de Weezenkas gedaan moeten worden, neemt de Weezenkas ook een begeleidende taak op zich. Er wordt dan een tweetal deskundigen benoemd dat in overleg met de minderjarige(n) en diens/hun opvoed(st)er noden en wensen bespreekt en budgetten vaststelt. Deze commissie, die in het grijze verleden 'Commissie van Opvoeding' werd genoemd vervult in onze tijd jegens de jongeren de functie van mentor.

■ Contributieregeling

Leden kunnen zijn:

1. Elke gehuwde, of duurzaam samenwonende, die geacht wil worden niet te zijn ingeschreven in de registers van een kerkgenootschap, beide partners op moment van aanmelding nog geen 45 jaar, en een gezondheidsverklaring naar eer en geweten invullen.
2. Iedere ongehuwde meerderjarige, die aan voornoemde eisen voldoet en op het moment van aanmelding niet ouder is dan 45 jaar.

Meer informatie: Van Dalenlaan 75, 2082 VC Santpoort Zuid, tel. 023-5385321.

Raadslieden - waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/'t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	0525-658109 052-4806093	* 06 - 536 - 8109 * 06 - 514 - 6093	038-4212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-2627909/2627913	* 06 - 549 - 7913	073-6445711
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629 0348-414787
Rotterdam/Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer			0299-403525
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	0223-652089	* 06 - 209 - 52089	0522-262273
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	0521-348754	* 06 - 532 - 2643	00-5999658948
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	00-5999637136		072-5641080
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	0223-656820	* 06 - 209 - 56820	0223-644487
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	0223-652089	* 06 - 557 - 5234	030-2343235
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-2365234	* 06 - 541 - 8574	0516-513579
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	0592-358574	* 06 - 578 - 702	013-5425425
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	076-5273341		
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	0255-561222	* 06 - 219 - 204	0172-213248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	0318-681826	* 06 - 678 - 1826	030-2937808
Oirschot	K. (Karen) Joachim	040-2627316	* 06 - 549 - 316	020-4904824
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	0493-598872	* 06 - 443 - 259	045-5212183
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	004942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49476173578
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-2365234/5753	* 06 - 557 - 5234	035-6234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924344572		00-49-24345995
Ermelo	I.P. (Irma) Ouweland-Jacobs	0341-477809/477810	* 06 - 533 - 7810	033-4557722
Oirschot	V.J.B.M. (Vincent) Peeters			0164-247215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-4607051/4607698	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Volk	P. (Peter) Samwel			024-3563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	026-3533377 of 3532774	* 06 - 564 - 2774	024-3229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	026-3532752 of 3532774	* 06 - 564 - 2774	0318-591675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Vught/Weert	J.E.M. (José) Verheyen	0495-582702	* 06 - 531 - 1564	024-3732564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-2346826	* 06 - 519 - 6826	0511-472385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-4952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	030-6914436		0521-513657
Stafradvrouw	J.J. (Joan) Merens	030-6914436 of 6920906		026-3629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	030-6914060		0321-318934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	030-6914060		0317-410205
(raadvrouw)	J. P. (Joke) van Straaten	030-6914060		010-4362192

HET VOORDEEL VAN DEZE
CAMOUFLAGEPAKKEN IS,
DAT ZE ZO GEWELDIG
OPVALLEN !

